

QUESTIONS & ANSWERS OF THE HISTORY OF BHARATKHAND.

ભરતખંડના ઇતિહાસનો પ્રશ્નોત્તર.

પ્રકરણ ૧ હું.

પ્ર. આશિ પ્રજાનું મુળ સ્થાન કયાં કહેવામાં આવે છે?

ઉ. મધ્ય એશીઆમાં ઓક્સસ નદીના પ્રદેશમાં ને તેની આશપાચના પ્રદેશમાં

પ્ર. મુળ રેઠાણામાંથી પ્રથમ તે જ્ઞત કયાં કયાં પ્રમરી?

ઉ. કેટલાક યુરોપમાં, કેટલાક ઇરાનમાં ને ભરતખંડની સીંધુ નદીને કાંઠે ને ત્યાંથી ભરતખંડમાં રહ્યા.

પ્ર. સરસ્વતમાં જુનામાં જુના અંધનું નામ તથા તેના પેટાના પુસ્તકોના નામ શાં?

ઉ. સંસ્કૃતમાં સર્વથી જુનામાં જુનો અંગવેદ છે તેમાં દેવની પ્રાર્થના લખી વેદાંગો તથા ઉપનીયદાદી વેદો વીગરે તેના પેટાના પુસ્તકો છે.

પ્ર. સ્મૃતીઓમાં શું લખે છે?

ઉ. એમાં રાજ્ય પ્રજાના કાયદો તથા બ્રાહ્મણ, સત્રી, વૈશ્ય અને શુદ્ર એ ચાર વર્ણોને કરવાની ક્રીયા લખી છે તે ઉપરથી તે સમયના લોકની સ્થિતિનું જ્ઞાન થાય છે.

પ્ર. કયા ધર્મને બૌદ્ધ માર્ગ કહે છે અને તેને કોણ પળાવ્યો?

ઉ. યજ્ઞ કરવામાં જે પશુઓ હોમતા તે પશુ હીંસાથી કંટાળીને કેટલાક વિદ્વાનો યજ્ઞ કરનારની સાથા થયા તેમાં શાક્યશીહ નામે રાજપુત મુખ્ય હતો તેણે મલાવેલા માર્ગને બૌદ્ધ માર્ગ કહે છે.

પ્ર. શાક્યશીહ વિષે તમે શું જાણો છો?

ઉ. તે રાજપુત રાજ્ય છોડી દઈ સાધુ થયો ને લોકોને કહેવા લાગ્યો કે અબ્રામધ, અધમેધ, વીગરે પાપી યજ્ઞ ન કરવા જોઈએ ધર્મ-

જાને ધણુ તે માનતો નહી તેના મન્ય ચાર મત હતા. (૧) ધણુ હોમવાનો પાપી અજ ન કર્યો જોઈએ (૨) સુધળા માણસ ગળ્યા છે (૩) જન્મથી દોષ કંઈ નીચ નથી (૪) કર્મ બંધ પડે નહી ત્યાં સુધી જન્મ મરણની છત્ર છુટે નહી.

પ્ર. મુર્તી પૂજા, વર્તવરુણા ને જાત્રાનો આત્મ શી રીતે સ્થાપન થયો ?

ઉ. શાક્યથી હતા મત પ્રમાણુ યોગ માણસો નીચાણ પાવેતા એટલે મો-
ક્ષ ગળેલા ગણાતા તેમના બદલામાં એટલે મુર્તીઓ કરી બૈદ્ધ ધર્મ-
માંથી તેમની પૂજા કરવા લાગ્યા અને ગામ પરગામ તેમના દરેક
ન કરવા એટલે જાત્રા કરવા જતા અને તેમની બાધાઓ આવતી.

પ્ર. બૈદ્ધ ધર્મ કયા સમયમાં થયો છે ?

ઉ. ઇ. સ. પુ. ૫૫૦ વર્ષ ઉપર.

પ્ર. સુગ ચાર નાતો તુટીને હજારો નાતો કયારે થયો ?

ઉ. રેદ્ધ ધર્મીઓ અને બૈદ્ધ ધર્મીઓ વચે અઘડો થયો ત્યારે; અને તે
વખતને કળયુગ એટલે અઘડનો વખત કહે છે.

પ્ર. અધોષ્ઠાના હુયેવંથી દયારથ રાજાને કેટલા પુત્ર હતા ને મોટાનું
નામ શું ?

ઉ. ચાર કુંવર હતા તેમાં કૌશી મોટાનું નામ રામ હતું.

પ્ર. રામ કોની સાથે પરણ્યા હતા ?

ઉ. ત્રિવેલના રાજા જનકની અતિ સુંદર અને શુભાન કુંવરી સીતા
સાથે.

પ્ર. રામ સીતાને શી રીતે પરણ્યા ?

ઉ. જનક રાજાએ સ્વયંવરનો મંડપ રચ્યો હતો ને તેમાં એક બારે ધ-
નુષ મુખ્ય હતું જનકનો કરાવ હતો કે જે એ ધનુષ ઉપાડી બાગે
તેને કુંવરી પરગાવતી આ ધનુષ મંડપમાં આવેલા કોઈથી બચાવું
નહી પણ રામે તે બાગ્યું તેથી તેને સીતા પરણાવી.

પ્ર. રામને દયારથે શાથી ભોગવવો પડ્યો ને તેનું કારણ શું ?

ઉ. દયારથને એક કેકેઈ નામે રાણી હતી તેને એક બમરે પ્રગત થવાથી
રાજાએ બે વરદાન માગ્યાનું કહ્યું ત્યારે રાણીએ કહ્યું કે તે કોઈ
ધણુ પ્રમંથે માખીશ હવે જ્યારે દયારથ વરદો ચલે ત્યારે તે સુખ

પાટ રામને સાંપવાની તૈયારી કરતો હતો તે જોઈ તેની રાગમાન કેટલે
ધમે ધડા આવી ત્યારે તેણે આ પ્રસંગે રાજા પાસેથી જેના જે
વરદાન માગ્યાં પડેયું એ કે માન પુત્ર ભરતને રાજગાદીએ બેસાડો
ને બીજુ રામને દેશવરો દો તેથી રામે ગોતાના પીતાનુ વચન માળી
દેશવરો બોલગયા.

પ્ર० રાવણ અને રામને પ્રાપ્ત વેર થવાનું કારણ શું ને તે વેર રાવણ
થી રીતે લીધું ?

હ૦ ગોદાવરીને તીરે રામ દેશવરો બોલવતા હતા ત્યારે રાવણની બેઠેન
તેને પરણવા સારું ગમ્ય પણ રામે તેને અપમાન કરી કાઢાડી મૂકી
તેથી રાવણ ગુસ્સે થયો અને એક દીવસ રામ લક્ષ્મણ હરણુ મા-
રવા ગયા હતા તેવામાં લાગ જોઈ વનમાંથી ચીતા લપ્પ ગયો.

પ્ર० સીતાની સોધમાં રામને કોની કોની મદદ મળી હતી ?

હ૦ દક્ષિણ દેશના હનુમાન રામની.

પ્ર० હનુમાન રામની પ્રજાને વાંદરાં કેમ કહ્યાં હશે ?

હ૦ તે પ્રજા પ્રથમ જંગલી હશે માટે.

પ્ર० રામ અને રાવણની લડાઈનો શો પરીણામ થયો ?

હ૦ રાવણ, તેનો છોડરો ઇંદ્રજીત, તેનો ભાઈ કુંભકરણુ, વીગરેને છત્રી
લક્ષ્-લંકાનુ રાજ રામની તરફના રાવણના ભાઈ વિભીષણને આપ્યું.

પ્ર० ભારતના રચનારનું નામ અને તે ભારતમાં શું લખ્યું છે ?

હ૦ વ્યાસે ભારત રચ્યું છે. અને તેમાં ચંદ્રવંશી રાજાઓના નામ ને
પરાક્રમ લખ્યાં છે અને પાંડવ કૌરવ વચ્ચેના યુદ્ધનું વર્ણન છે.

પ્ર० કૌરવ પાંડવ કોણ હતા ?

હ૦ ચંદ્રવંશી રાજા ભરતના કુળના ધૃતરાષ્ટ્રને પાંડુ નામે એ ભાઈ હસ્તિ
નાપુરમાં રાજ કરતાં હતા ધૃતરાષ્ટ્રને ૧૦૦ કુંવરો હતા અને તે-
ઓ કૌરવો કહેવાતા હતા એમાંના સર્વથી મોટો કુંવરનું નામ દુર્યો-
ધન હતું પાંડવને પાંચ પુત્ર હતા. યુધિષ્ઠિર, અરજુન, ભીમ, નિકુળ
ને સહદેવ તેઓ પાંડવો કહેવાતા હતા.

પ્ર० કૌરવ પાંડવો વચ્ચે અણબનાવ શાથી થયો ?

હ૦ પંચાળ દેશના દ્રૌપદ રાજાને સોપલી નામે કુંવરી પરણાવવાની હતી

સ્વયંવરમાં પાંડવો અને કૌરવો આવ્યા હતા દ્રૌપદનો એવો નિશ્ચય હતો કે હવે લટકાવેલા મચ્છનું પ્રતિબીંબ પાણીમાં દેખાતું હતું તે જોઈ ઉપરના મચ્છને વિધે તેને કુંવરી પરજાવતી આ કામ કૌરવ વીગદે કોપથી ન થયું પણ અરજીને કર્યું તેથી પાંડવને દ્રૌપદી પરજાવી તેથી કૌરવને ઈર્ષ્યા આવી.

પ્ર. આ આજીવનાવનો શો પરીણામ થયો ?

ઉ. આ આજીવનાવથી હસ્તિનાપુરના રાજ્યના એ ભાગ કરધા. અને કૌરવ પાંડવોએ વેહી લીધા પોતાના ભાગમાં જઈ પાંડવોએ ઇંદ્ર પ્રસ્થ નામે નગર વસાવ્યું અને એમનું રાજ્ય વિસ્તાર પામ્યું.

પ્ર. પાંડવોને વનવાસ કેમ જવું પડ્યું ?

ઉ. કૌરવ સાથે તેઓ જુગદુ રમ્યા તેમાં રાજ્ય હાર્યા તથા પ્યાર વરસ વનવાસ જવું પડ્યું.

પ્ર. પાંડવ કૌરવ વચ્ચે લડાઈ થવાનું કારણ શું ?

ઉ. પાંડવોના તરફથી વઢિએ જઈ દુર્યોધન પાસે રાજ્યનો ભાગ માગ્યો તે તેણે ના આપ્યો.

પ્ર. પાંડવ કૌરવ વચ્ચે લડાઈનું શું થયું ?

ઉ. આ લડાઈમાં પાંડવો તરફ કૃષ્ણ તથા દ્રૌપદ વિગદે હતા કુરુક્ષેત્રમાં (પાણીપતના મેદાનમાં) લડાઈ થઈ તેમાં કૌરવો હાર્યા.

પ્ર. પાંડવ રાજ રાજ્ય કોને સોંપી હિમાલય (પરલોકમાં) ગયા ?

ઉ. અભિમન્યુના કુંવર પરિક્ષતને.

પ્ર. આ ખનાવ ક્યારે ખન્યો ?

ઉ. આશરે પાંચ હજાર વર્ષ ઉપર.

પ્રકરણ ૨ જી.

પ્ર. પ્રાચીનકાળમાં પરદેશી રાજ્યોએ કયાં સુધે ભરતખંડ ઉપર સ્વાસી-ઓ કરી ?

ઉ. અફઘાનીસ્તાનનો વાટે.

પ્ર. હ. પુ. પાટ માં કયા પારશી રાજ્યોએ મહાન જોગ પ્રતિહાસમાં, નાશપટ્ટો હુમલો કર્યો તે તેનું પરિણામ શું ?

૬૦ દરવેશ સુરતારને હુમલો કર્યો તેણે મિંધુ નદીના કાંઠાનો કેટલોક મુલક છતી ત્યાં અમલ કરવાને હાકેમ નીમ્યો.

પ્ર. આ પારસી રાજ્ય કોણે તાબે કરી લીધું?

૬૦ ૬૦ સ. ૫૦ ૩૨૭ માં ગ્રીસ દેશનો માહારાજ સિકંદર મિંધુને તોરે અટક આગળ આવ્યો ત્યાં જંગમ નદીથી દિલ્હી સુધાના પ્રદેશમાં કૌરવ કુળનો કોઈ ખાળવાન રાજા રાજ કરતો હતો તેની સાથે સિકંદરને યુદ્ધરત આગળ યુદ્ધ થયું તેમાં કૌરવ હાર્યો આખરે તે રાજ્ય રાજા ઉપર દયા આવવાથી પાછું આપ્યું.

પ્ર. મૌર્યવંશી રાજા કયા કહેવાય છે?

૬૦ મગધના રાજ્યમાં બિંબીસાર અને અગ્રજત યત્રુ થઈ ગયા છે તેમાં અગ્રજત યત્રુથી છઠા રાજાનું નામ નંદ હતું. આ નંદને અનૌરમ પુત્ર નામે ચંદ્રગુપ્ત હતો તે સિકંદરના ગયા કેડે પંચજન્ય, મગધના રાજા ઉપર ૬૦ ૫૦ ૩૧૫ માં ગાદીએ બેઠો તે અને તેના કુળના રાજાએ મૌર્યવંશી રાજા કહેવાય છે. ¶

પ્ર. ચંદ્રગુપ્તે કેટલા વર્ષ રાજ કર્યું અને કયારે મરણ પામ્યો?

૬૦ ૨૪ વર્ષ રાજ્ય કરી ૬૦ સ. ૫૦ ૨૬૨ ની સાલમાં મરણ પામ્યો

પ્ર. ચંદ્રગુપ્તના છોકરાનું નામ શું તથા તેનું બીજું નામ શું?

૬૦ મીત્રગુપ્ત અને બીજું નામ ખીંદુસાર.

પ્ર. ખીંદુસાર કઈ સાલમાં મરણ પામ્યો ને કેટલા વર્ષ રાજ કર્યું?

૬૦ ૨૮ વરસ રાજ કરી ૬૦ સ. ૫૦ ૨૬૩ માં મરણ પામ્યો.

પ્ર. ખીંદુસાર પછી કોણ ગાદીએ બેઠો?

૬૦ તેનો દીકરો પ્રીયદર્શી બેઠો ને તેનું બીજું નામ અશોક.

પ્ર. અશોક કઈ સાલમાં મરણ પામ્યો?

૬૦ ૬૦ સ. ૫૦ ૨૨૩ માં. ¶

પ્ર. મૌર્યવંશી રાજાના વખતમાં ભરતખંડના લોકની રિયતિ, રીતભાત અને ન્યાય તથા રાજનિતિ કેવાં હતાં?

૬૦ બ્રાહ્મણો અને જોગીઓ તે કાળે ખુબુ તપ કરતા, લોકો ઉગ્રોગી અને ધનવાન હતા શીવેલાં કપડાં પહેરવાનો ચાલ નહોતો તેઓ વણવાના તથા છદારના તથા સુતારના હુન્નરથી જાણીતા હતા જે.

એની અગરયા મનસ્મૃતિમાં કહ્યા પ્રમાણે હતી તથા સ્ત્રીઓનો અ-
વરયા મનસ્મૃતિમાં કહ્યા પ્રમાણે હતી. બાળ લગ્ન ન હતાં પણ
સતી થવાનો આજ નીકળ્યો હતો અને પોલીસનો અંદાજરત સારો
હતો રાત્ર નવા તેના ડાબા બે પગની મારફતે ઇનસાફ કરતા ગા
મનો પાંતખરબ કરનાર મળી ખેલ હતા તેઓ સગાની નોક ગ-
ભાતા પણ તેઓની પાસે જમીન હતી લેહેણા દેવાની ફરીઆદ
ઓની આવતી.

પ્ર. મૈર્યંચં શી રાજાએ બે દ્વર્ગનું માન્ય વધાગ્યું ને તે શી રીતે?

જી. માહારાજ અગાઉ જાહેર રીતે બે દ્વર્ગ માર્ગે રચીદાર્યો ને પોતાની મત્તર
વર્ષની ઉંમરે રાજામાએ દ્વર્ગ માર્ગે । ખલ્યો આશરો આપ્યો પણ દોષ
પાસે બળાકારે મન મનાવ્યો નહીં અને પોતાના દેશના પાલી બા-
ધાના ધર્મના પરવડો બનાવ્યાં અને ત્રિમિટ, ખાતમ્, શીયામ, ચી-
ન, જાવા, સિદ્ધલદ્વીપ, વિગરે દેશમા બે દ્વર્ગ માર્ગે મસાવવાને જતી-
ઓ મોકલ્યા.

પ્ર. બે દ્વર્ગ ધર્મ ને જૈન ધર્મમાં શો તફાવત છે અને શું મળનાપણું?

જી. બે દ્વર્ગ ધર્મમાં ક્ષાત્રીનેદ નથી. તે પણ તે સાવક પણ છે જૈન લોકો
બે દ્વર્ગ ધર્મગીઓની પેઠે ૨૪ તીર્થકરોને મુખ્ય માને છે ને તેને પ-
રમેશ્વર કહે છે બે દ્વર્ગ પેઠે તેઓને પણ હિંસા ન કરવી એ મુખ્ય ધર્મ

પ્ર. જૈન ધર્મ કયા વખતમાં મળી ઉપર હતો?

જી. પ્ર. સ. ૬૦૦ થી ૧૨૦૦ સુધી ત્યાર પછી પડતી થઈ.

પ્રકરણ ૩ જી.

પ્ર. આપણા મોકનું અસલ નામ શું હતું; અને હાલનું હિંદુ નામ શા
ઉપરથી પડ્યું છે ?

જી. આપણા લોકનું અસલ નામ આર્ય હતું; પણ પરદેશીઓનું પાડેલું
હિંદુ નામ પ્રખ્યાત થઈ ગયેલું છે. ફારસીમાં સિંધુને કાંઠે વસનારા
ને હિંદુ કહ્યા છે.

પ્ર. મૈર્યંચં પછી કયા લોકનો અસલ થયો, ને કયા મુલકમાં?

જી. પંજાબ, સિંધુ, અને સુજાતમાં આદિવાસીના ઓકે રાજપૂતો અસલ

ધથો સંભવે છે.

પ્ર० એ (પાકતિઆના) રાજ્યને કોણે અને કેઈ જાતના લોકોએ જીતી લીધું?

હ૦ એ રાજ્ય પારથીઆના શક લોકો જીતી લીધું, ને એ શક લોકો દુર્ગ હતા.

પ્ર० એ દુર્ગ રાજ્ય કોણે જીતી લીધું અને તેમની રાજ્યધાની ક્યાં આજળ ને પાટ નગર કયું સોદેર કર્યું?

હ૦ એ રાજ્ય બ્રાહ્મણ ધર્મમાનનારા રજપુત લોકો જીતી લીધું. અને તેની પ્રથમ રાજ્યધાની કપુલ સોદેરમાં હતી, આગળ જૂંભણે પાછા હડો લાહોર પાટ નગર કર્યું.

પ્ર० અશોકના અમલ પછી કી વંશને હાથ રાજ્ય મથું ને ત્યારપછી કીયા વંશ થયા?

હ૦ સાલવંશ (જે પાકતિઆને માર્ધીન હતો) તેને હાથ મથું ને ત્યાર પછી વલ્લભીવંશ, ચાવડાવંશ, ગાળકી, ને વાઘેલાવંશ.

પ્ર० મગધ દેશમાં મૌર્યવંશ પછી ક્યા મુખ્ય વંશ થયા ને તેમણે ક્યાં સુધી અમલ કર્યો?

હ૦ સંગાકુળે, ૪૦ સ. ૫૦ ૮૨ સુધી, કન્વાવંશે ૪૦ સ. ૩૧ સુધી. આંધ્રવંશ, ને પરમારવંશ.

પ્ર० પરમાર વંશમાં સૌથી પ્રખ્યાત રાજા કીયા અને તેમની રાજ્યધાની કેઈ?

હ૦ વિક્રમરાજ અને ભોજ માળવામાં થ ગયા છે.

પ્ર० પરમાર વંશનું રાજ્ય ક્યાં સુધી માલમા રહ્યું તે કીયા મુસલમાન સરદારે જીત્યું?

હ૦ ૬૦ સ. ૧૨૩૧ માં મુસલમાનોએ મલા વશ કર્યું ત્યાં સુધી, ને તે અલખતખીને જીતી લીધું.

પ્ર० વિક્રમ રાજા કેવો હતો ને તેને શું નામખયાયતું છે?

હ૦ એ રાજા બહોળા દયાળુ અને પરાંપકારી હ ને તેને પરદુઃખખાજને નામ અપાયતું છે.

પ્ર० મુસલમાન રાજાઓ હુમલો કરવા સાચા તમ પેહેલાં નર્મદાની ઉપર

તરે હિમાચલ સુધી કીયાં ૭ મોહોટાં રાજ્યો હતું ને ત્યાં કેવો ધા-
રો હતો?

જૈન (૧) પંચાલ- (૨) દિલ્હી (૩) કનોજ (૪) અંગાણા (૫) મેવાડ
(૬) સુજરાત વખતે એ છમાતુ કોઇ બીજાં જાના તમામને માથે પ-
ડું તેવું કારણ એ કે રાજ્યો સંપૂર્ણ મિક્કા મજ અને રાજ
સભામાં કોઇને રાજધિરાજ નિમિ એવો કાયદો નોહોતો માટે સ-
રકારો ધતી ને તેમાં જે જૂવતી માણ પ્રસિદ્ધિ ને પગકમી નીકળે
ને તેની પાસે બીજાં સાધનો હોય ત્યારે સર્વેનો ઉપરી ધાય એવો
ધારો હતો.

પ્ર. આપણા સંસ્કૃતમાં કયા મુલકને દ્રાવિડ દેશ કહે છે?

જૈન મુઆલ અને મદ્રાસ હસાકાના દક્ષિણના મોટા ભાગને દ્રાવિડ દેશ
કહે છે.

પ્ર. દ્રાવિડ દેશ ઉપર પ્રથમ કોણે સ્થાપીઓ કરી?

જૈન (૧) અયોધ્યાના રામે કરી (૨) અંદ્રગુપ્તે (૩) કાસમીરના ગોનાદ કુળ
ના રાજા મેધવાહને કરી (૪) અંગાણાના રાજા દેવપાળદેવે કરી.

પ્ર. તે વખતે દક્ષિણમાં મોટાં મોટાં કીયાં રાજ્યો હતાં ને તેનાં નામ શાં
ને ત્યાં કોણુ રાજ્ય કરતુ હતું?

જૈન મહુપુરી (મદુરા) માં પાંડ્ય વંશના રાજા રાજ કરતા હતા; બીજુ
કાંચી (કંઈવરમકે કાંચી પુરમ) અહીંયાં ચોળ રાજના રાજા રાજ
કરતા હતા ત્રીજુ તાવણુકોર, નલખાર, મેસુરનો આપમણુ ભાગ તે
માં ચેરા કુળના રાજા રાજ્ય કરતા હતા. ચોથુ ગોદાવરીને કાંઠે પે-
ઠણુ નગરમાં જૈન સં. ૭૭ માં ચાલીવાહન નામે મોટો રાજા રાજ્ય
કરતો હતો પાંચમુ કલ્યાણુમાં ચાલુક્ય (સોળંકી) રાજા રાજ્ય ક-
રતો હતો છઠુ વરંગુળુ રાજ્ય, સાતમુ ઓડીઆ પ્રાંત, એમાં
કેશરી વંશના રાજા રાજ્ય કરતા હતા.

પ્ર. હિમાચલ પંથ કોણે કીયાં?

જૈન પશ્ચાત નામે આણુ.

પ્ર. વરંગુળને ઓડીઆમાં કોણુ રાજ્ય હતું?

જૈન વરંગુળમાં મગધના આંધ્રકુળ રાજાએ રાજ્ય કરવાથી આંધ્ર રાજ્ય કહે

ને ઓઢી બામાં કેસરીવંશ ૫૦ સં ૧૧૩૧ સુધી, કટકમાં ગજપતિ
સન ૧૫૬૮ સુધી હતા અને તમલકે મેદનીપુરની પાસે ગંગા
વંશના રાજાનું રાજ્ય હતું.

પ્રકરણ ૪ થું.

પ્ર० મુસલમાની શરૂ કર્યો અણુપ છે, અને તે હીજરી સન થાથી
કહેવાય છે?

ઉ० ૫૦ સં ૧૨૨ થાં મહમદ પેગમ્બરે મકકામાં ઉપદેશ કરી પાતાનો
મત મલાવવા માંડ્યો તે વખતે ત્યાંના લોકો ગુસ્સે થયા, ને તેને મા-
રી નાંખવાનો હરજો કર્યો, તેથી મહમદ પેગમ્બર ત્યાંથી નાશીને
મદીને ગયો, નામવાને આરખી બાબામાં હીજરી કહે છે; તેથી તે
સન હીજરી કહેવાય છે.

પ્ર० મહમદનો ધર્મ શી શુકિયી અને શું શીખવ્યાથી ખર્ચે ફેલાયો?

ઉ० તેજી લોકોને એવું શીખવ્યું કે જે ધર્મને માટે મરે તે સ્વર્ગે જાય
ને મમલગાન ધર્મમાં ગયે તે પ્રકારે જાગ્રને લાવવા તે ધોટું પુન્ય
છે એવું શીખવ્યાથી મુસલમાન ધર્મનો ફેલાવો થયો.

પ્ર० પેગમ્બરની પછી માડીએ ધનાનને શું કહેતા?

ઉ० ખલીફા કહેવાતા.

પ્ર० હિંદુસ્તાન ઉપર કયા મુસલમાન સમ્રાટ પેઢેલ વેઢેલી સ્વારી કરી,
ને તેની સામે કયો રજપૂત રાજા થયો ને તેનું શું ધર્મ ને કેમ
ચાલ્યાં?

ઉ० ખસરાના સુખાએ મહમૂદ કાશીમને લિંધુ ઉપર હુમલો કરવાને મો
કહ્યો, એ વખતે ત્યાં દાહીર નામે રજપૂત રાજા રાજ્ય કરતો હ-
તા; તે કાશીમની સામે થયો પ્રશ્ન એ લડાઈમાં દાહીર મરાયો કાશી
મે તેની રાજધાની દેવલ નગર હતું, ને હુંદી લીધું, ને ત્યાંની
વસ્તીને કતલ કરી; ત્યાર પછી કેટલેક વર્ષે રજપૂતોએ રાજ્ય પાછું
લીધું.

પ્ર० મહમૂદ કાશીમ પછી ભરતખંડ ઉપર કોણ સ્વારી કરી. ને તેની સા
મે કયો રજપૂત રાજા થયો?

ઉં અક્ષયગીનના જમાઈ અમકતગીને ભરતખંડ ઉપર ચડાઈ કરી; તે વખતે તેની સામે લાઠીરનો જયપાળ રાજ થયો; તેમાં તે હાર્યો.

પ્રં સમકત ગીનની પછી ગીજનીની ગાદીએ કોણ બેઠું અને તેણે શાં પરાક્રમ કર્યો?

ઉં સમકતગીનની પછી તેનો છોકરો મહમુદગીજનીની ગાદીએ બેઠો, તેણે ભરતખંડમાં બાર સ્વારીઓ કરી, અને હિંદુઓના દરબારની મુન્નાઓ ખંડન કરી ખડુ ધન હુટી ગયો; તેણે ચિદ્રી સ્વારી ૧૦૦૧ માં કરી.

પ્રં મહમુદ છેલ્લી સ્વારી કઈ સાલમાં ને કોના ઉપર કરી, ને તેમાં શું થયું?

ઉં મહમુદ છેલ્લી સ્વારી ૧૦૨૪ માં ગુજરાત ઉપર કરી, તેથી ત્યાંના રાજા બીમ રાજધાની છોડી નાશી ગયો. તેથી મહમુદ સામનાથ ઉપર ગયો. ત્યારે તેની સામે રાજા બીમ લશ્કર લઈ લડવા ગયો, લડાઈ થઈ તેમાં બીમ હાર્યો, પછી સામનાથના દરબારની મુસ્તીઓ બાગી નાખી ને ધન લઈ ગયો.

પ્રં મહમુદનાં વંશજો નખખા હોવાથી ગીજનીનું રાજ્ય કોના હાથમાં ગયું?

ઉં પ્રં સં ૧૦૮૧ માં મહમુદ ધોરીએ ગીજની છતી લીધું ને ગીજનીની ગાદીએ બેઠો.

પ્રં ચાહાજીદીન (મહમુદ ધોરી) એ ભરતખંડ ઉપર ક્યારે સ્વારી કરી ને તેનાં સામે કયા રાજા થયો?

ઉં ૧૧૮૧ માં સુલતાન ધોરીએ હિંદુસ્તાન ઉપર ચડાઈ કરી, ને તેની સામે પૃથુરાજ થયો.

પ્રં યાજ્ઞેશ્વર આગળ કોની કોની વચ્ચે લડાઈ થઈ, તેમાં શો પરીજામ થયો?

ઉં ૧૧૯૩ માં મહમુદ ધોરી અને પૃથુરાજ વચ્ચે યાજ્ઞેશ્વર આગળ લડાઈ થઈ, તેમાં પૃથુરાજ હાર્યો.

પ્રં કુતુબુદીન કોણ હતો?

ઉં ચાહાજીદીન ધોરીનો સલામ હતો. પૃથુરાજને હરાવીને સુલતાન દેશ.

ગયા ત્યારે તે હિંદુસ્તાનને સુખો થયો હશે.

પ્ર. શાહાજીદીન ઘેરી કેઈ સાલમાં ગુજરી ગયા, ને ફોજી મારી નાખ્યો હતો ગકબર નામે પાસાડી લોકે ૧૨૦૫ માં મારી નાખ્યો.

પ્ર. શાહાજીદીન પછી ફોજી ગાદીએ બેઠો?

ઉ. કુતુબુદ્દીન ગાદીએ બેઠો, એ જતના શુલામ હતો, તેથી તેના વંશ ને શુલામ કહેવાય છે.

અકરણ ૫ મું.

પ્ર. શુલામવંશ કેઈ સાલથી કેઈ સાલ સુધી ગયો?

ઉ. ૬૦ સ. ૧૨૦૬ થી ૧૨૬૦ સુધી.

પ્ર. શુલામવંશના કેટલા સુલતાનો થયા અને તેમણે દરેકે ક્યારથી કયાં સુધી ને કેટલાં વરસ રાજ કર્યું?

ઉ. શુલામવંશના ૧૧ સુલતાન થયા અને તેમણે દરેકે નિચે પ્રમાણે રાજ્ય કર્યું.

વરસ રાજ્ય કર્યું.

કુતુબુદ્દીન	૧૨૦૬	થી	૧૨૧૦	૪
આરામ	૧૨૧૦	થી	૧૨૧૦	૦
અલતમશ	૧૨૧૦	થી	૧૨૩૫	૨૫
ફક્રુદ્દીન	૧૨૩૫	થી	૧૨૩૬	૧
રજીઆબેગમ	૧૨૩૬	થી	૧૨૩૯	૩
બેરામ	૧૨૩૯	થી	૧૨૪૧	૨
મસૂદ	૧૨૪૧	થી	૧૨૪૬	૫
નાસિરુદ્દીન	૧૨૪૬	થી	૧૨૬૫	૧૯
ખલ્જખન	૧૨૬૫	થી	૧૨૮૭	૨૨
કૈકુબાદ	૧૨૮૭	થી	૧૨૯૦	૩

પ્ર. શુલામ વંશને દિલ્હીની ગાદી થો રીતે આવી?

ઉ. શાહાજીદીનને દીકરા ન હોવાથી તેના પાણેડા આજ શુલામીને જે જે મુલકો ઉપર સુબા હતા, તે શાહાજીદીનના પડયા પછી પોતે હાંપવી પછી સ્વતંત્ર થયા, તેમાં કુતુબુદ્દીનના લાજમાં દિલ્હીનો મુલક હતો.

પ્ર૦ અદતમસ દોષો અને તેણે શાં શાં પરકમ કર્યાં?

ઉ૦ અદતમસ કરાંને કુતુબુદીનનો ગુલામ અને જમાઈ હતો. તેણે પૌતાના ખાલસા સાથા આગમ પાસે રાજ્ય ખુંગાવી લઇને મુલતાન તથા ઉત્તર સિંધ અને ખંઝાણા તથા ખાહારના સુલતાનોને જીતી લેવાનાં રાજ્ય કબજા કર્યાં અને કદી ન જીતાયલો માળવા પ્રાંત પહોં જતાં લાંધો. કુતુબુદીનનો કરવા માંડેલો કુતુબુદીનનાર પુરો કમળો.

પ્ર૦ રજઆબેગમના હાથમાં રાજ્ય કેમ આવ્યું ને કેમ ગયું?

ઉ૦ અદતમસનો દીકરો રકનુદીન નકારો હોવાથી હોડામાં અપ્રીય હતો તેની પાસેથી તેની બેન રજઆબેગમે રાજ્ય તથા લીધું. તે રાજ્ય કાજમાં ડાહી હતો. પણ તે એક ગુલામ સાથે પ્રીતી કરી બીજા સરદારને અપ્રીય થઇ. તેથી લનાસ સરદારો નારાજ થઇ તેને પકડી ખુસ હાલ કર્યો.

પ્ર૦ ત્યાર પછી રાજ્યની શી હકીકત થઈ?

ઉ૦ ખેઠેરામ ને મહુદ બે નકારા રાજા હતા તથા નાસરુદીન બેલો ને સાદો માણસ હતો. તેથી એમના વખતમાં રાજ્યમાં ગરબઝ ઘણી ચાલી, પણ નાસરુદીનનો ખુલજન નામે વજર અને (અદતમસનો જમાઈ પણ થતો હતો) તેણે સવળાં ખંડ સમાવાને નાસરુદીન ન સંતાન લેવાથી ગાદીપર બેઠો.

પ્ર૦ કૈકુબાદના રાજ્યની હકીકત કહો?

ઉ૦ એને નીજમુદીન વજર ઘણો ખરાબ મળ્યો હતો. તેથી એના રાજ્યને ઘણું નુકસાન થયું. વળી કૈકુબાદને તેના ખાપ તથા આખા કુટુંબ સાથે આજીવનાવ કરાવ્યો, ને આખરે આવી તકરાદોમાં નીજમુદીનને ઝેર દ્રવ્ય માર્યો.

પ્ર૦ ખંઝાણામાં ખંડ કેઈ શાલમાં થઈ?

ઉ૦ ઇ. સ. ૧૨૭૬

પ્ર૦ જલાલુદીન કોણ હતો અને તેણે રાજ્ય કેવી રીતે મેળવ્યું?

ઉ૦ એ ખીલજ સરકારને નીજમુદીનના મરણ પછી કૈકુબાદ પોતાના વજર બનાવ્યો હતો આ વજરે પોતાના રાજ્યને મારી નાંખી તેમ

વાતસેનો નાશ કરી ગજપદ ચારણ કર્યું.

પ્ર. જલાલુદ્દીનના વંશજેને શું કહે છે અને કથારથી કયાં સુધી રાજ્ય સંપૂર્ણ?

ઉ. એના વંશજેને ખિલજી કહે છે અને તેમણે ૧૦ સ. ૧૨૬૦ થી ૧૩૨૦ સુધી રાજ્ય કર્યું.

પ્ર. ખિલજી વંશના પાદચાહાએના નામ તથા કેઈ શાસકથી કયાં સુધી ફેટલા વરસ રાજ્ય કર્યું તેનો કોઈ ખનાનો?

ઉ. વરસ રાજ્ય કર્યું.

જલાલુદ્દીન	૧૨૬૦	થી	૧૨૮૫	૫
હામીદ	૧૨૮૫	થી	૧૨૮૫	૦
અલ્લાઉદ્દીન ખુની	૧૨૮૫	થી	૧૩૧૫	૨૦
ઉમ્મર	૧૩૧૫	થી	૧૩૧૬	૧
મુખારક	૧૩૧૬	થી	૧૩૨૦	૪
મુયર	૧૩૨૦	થી	૧૩૨૦	૦

પ્ર. અલ્લાઉદ્દીન ખુની કોણ હતો અને તેણે લામ દાયક કામ શું કર્યું?

ઉ. અલ્લાઉદ્દીન જલાલુદ્દીનનો ભત્રીજો હતો અને તેને અથાણ પ્રાંતની સુબેદારી સોંપી હતી તેણે દક્ષિણ પર સ્થાયી કરી પુષ્કળ દ્રવ્ય લેઈ દિલ્લી આણ્યો, દિલ્લી આણ્યો ત્યારે તેનો કાંકા જલાલુદ્દીન જેણે એને સરદાર ખનાળો હતો તે એને ગોડા સ્થાયી લાઈ મળ્યા અથા કાકા ભત્રીજાની મુલાકાત થઈ એટલે એ દબો પોતાના કાકાને મારી નંખાળો, પછી એમને ખાળકુવર હામીદનો દુવાઈ ફેરવી તેથી બેગમ તથા બે શાહાબદાને મારી નંખાળ્યા તથા પોતે મારીએ બેઠો.

પ્ર. અલ્લાઉદ્દીને જ્યારે ગુજરાત છતરા કોઈ મોકલી ત્યારે ગુજરાતમાં રાજા કોણ હતો અને તેનું પરીણામ શું થયું?

ઉ. આ વખતે ગુજરાતમાં કરણ વાઘેલો રાજા હતો તેનાથી ગુજરાતનો ખ્યાલ કરી શકાયો નહી, દેશની ખરાબી થઈ અને મુસલમાનો રાજની સ્થાપના થઈ.

પ્ર. અલ્લાઉદ્દીનના વખતમાં મુગલો ચઢી આણ્યો, તેનો પરીણામ શો થયો?

ઉ. ૬૦ સ. ૧૨૮૮ માં મુગલો હુલ્લ કરતા આણ્યો અલ્લાઉદ્દીનના સે-

નાપતી જનકરખાએ તેઓને હરાવ્યા.

પ્ર० જનકરખાને શો ખદયો મળ્યો?

ઉ० તેના ખદલામાં જનકરખાને ચતુરને હાથે મરવા દીધો.

પ્ર० બીજા કયા જખરા માહાગજાએને હત્યા?

ઉ० રાજરથભોરના અને ચીંતાડના.

પ્ર० કાકુર કોણ હતો?

ઉ० ખંખાત છુટયું ત્યારે ઘણાક માણસોને આજી ચુલાગ કર્યા હતા તે-
માંના એ એક હતો.

પ્ર० કાકુર શું હતું?

ઉ० તૈયંગણમાં વરંચુલ, પછો કર્નાટક તથા મલખારે હત્યા.

પ્ર० અલ્લાઉદ્દીન કેઈ સાલમાં મરી ગયો અને તેની પછી ગાદીએ કોણ
બેઠું?

ઉ० અલ્લાઉદ્દીનના પછી તેના ચોથા છોકરા ઉમ્મરને ગાદીએ બેસાડી તે
ના નામથી કાકુર રાજ્ય કરવા લાગ્યો. ઇ.સ. ૧૩૧૫માં ચુજરી ગયો.

પ્ર० કાકુરે કુબ્ર કામ શું આરંભ્યું?

ઉ० તેણે મોટા બે શાહાજાઓની આંખો ફોડી અને ત્રીજા મુખારક
નો જીવ લેવા મારા મોકલ્યા તેઓએ ફરો જઈને કાકુરનો વધ કર્યો.

પ્ર० મુખારક ખુબ ઘાતકી કામ શું કર્યું?

ઉ० માહારાષ્ટ્રના રાજા હરપાળને પકડી આણી તેની ચામડી ઉતરડી
મારી નાંખ્યો.

પ્ર० ખુશરૂમાં કોણ હતો?

ઉ० એ જતે ઢેડ હતો પાણુ રાજા મુખારકે પોતાનો વાહાલો ગાળી વ-
જીર બનાવ્યો હતો તેણે મુખારકને તથા ત્યાર પછી રાજ્ય વંચના,
તથા રાજ્ય કુળના સગપણના એકે એક મરદને મારી નાખી ત-
ખતનો દાવો કરનાર કોઈ રહેતા હીધુ નહીં અલ્લાઉદ્દીનના વડા દી-
કરાની વહુ દેવજદેવીને પોતે પરણ્યો તથા પાદશાહી જનાનાની વહુ
તથા બીજી બેટીઓને પોતાના સગા વાહાલા ઢેડમાં હતા
તેઓને દીધી.

પ્ર० ખુશરૂ કેઈ સાલમાં મરી ગયો અને કોણે માર્યો?

પ્ર૦ પંજાબની ફોજ, સરદાર ગ્યાસુદ્દીન તથાલખના ઉપરી પશુ નીચે
એના સામે લડી તેમાં માર્યો ગયો અને કોણે માર્યો?

ઉ૦ પંજાબની ફોજ, સરદાર ગ્યાસુદ્દીન તથાલખના ઉપરી પશુ નીચે એના
સામે લડી તેમાં માર્યો ગયો ૬૦ સૈ ૧૩૨૦

પ્ર૦ ત્યાર પછી ગાદીએ કોણે ખેડું ને તે વંશને શું કહે છે?

ઉ૦ ત્યાર પછી ગ્યાસુદ્દીન ગાદીએ ખેડો ને તેનાં વંશને તથાલખ વંશ
કહે છે.

પ્ર૦ તથાલખવંશનાં પાદશાહોનાં નામ, કિ.જો કથારથી કયાં સુધી અને કે-
ટલા વરસ રાજ્ય કર્યું તેનો કોણે ખનાવો?

વરસ રાજ્ય કર્યું.

ગ્યાસુદ્દીન તથાલખ	૧૩૨૦	થી	૧૩૨૫	૫
મહમદ તથાલખ	૧૩૨૫	થી	૧૩૫૧	૨૬
ફિરોજશાહ	૧૩૫૧	થી	૧૩૮૮	૩૭
ગ્યાસુદ્દીન ખાંજો	૧૩૮૮	થી	૧૩૮૯	૧
અબુબકર	૧૩૮૯	થી	૧૩૮૯	૦
નાથુદ્દીન	૧૩૮૯	થી	૧૩૯૨	૩
સિકંદર	૧૩૯૨	થી	૧૩૯૨	૦
મહમુદશાહ	૧૩૯૨	થી	૧૪૧૪	૨૨

પ્ર૦ ગ્યાસુદ્દીન પછી તેની ગાદીએ કોણે ખેડું તથા તેણે શાં કૃત્ય કર્યાં?

ઉ૦ એનો છોકરો મહમદ તથાલખ ગાદીએ ખેડો તે બણેલો, બુદ્ધિમાન
સુશીર, પણ ગાંડાધના કામ કરે, તેવો હતો. દેવગઢ રાજ્યધાની કરવા-
ના ધરાદાયી દિલ્લની વરતીને ત્યાં જઈ રહેવાને આ ગાંડા શાહે કરમા-
વ્યું તેથી હજારો માણસ રસ્તામાં રખડી મુઆ. ધરાન અને ચીન
ઉપર સ્વારીએ કરવાને મોટાં લશ્કર મોકલ્યાં પણ તેમાં ખડુ બુક-
શાન ઘર્ષ કામ થયું નહીં. પીતળનાં નાણાં ચલાવવાનો કોચીશ કરી
તેથી પણ લોકની ખરાબી થઈ, અંતે સિંધ ઉપર સ્વારી કરી તેમાં
એ માર્યો ગયો.

પ્ર૦ મહમદ પછી કોણે ગાદીએ આવ્યું?

ઉ૦ એના પછી એનો બનીને ફિરોજશાહ ગાદીએ ખેડો લગાધ ચલાવ-

જવામાં ખુદિમાન હતો. તે બોળો તથા દયાળુ હતો, તેણે લોકાવશ-
ર્થી ધર્મચાળા, મદ્રેશા, મસજીદો, કુના, વાવ, તજાવ, ખેતરાંમાં ખાખૂ
પહેાચે તેમ નદીઓને લગતી ખાડીઓ વિગરે કામ કર્યા છે.

પ્ર. તથાજવંશમાં છેલ્લો રાજા કોણ થયો અને તેના રાજ્યમાં બાણુવા
ભોગ થા થા બનાવેત ખન્યા?

હ. છેલ્લો રાજા મહમદશાહ થયો તેના વખતમાં ૬૦ સ. ૧૩૯૮ માં
તૈમૂર નામે વિકાળ ખાદશાહ મુગલ તથા તુર્ક સન્ય લઈ દેશ છુટતો
ને બાળતો તથા હજારોનાં ખુન કરતો આંખો, તેની સામે ગયેલી
દિલ્હીની ફોજ હારી. મહમુદશાહ ગુજરાત બાગી નાંડો ને તૈમૂર
દિલ્હીમાં પેઠો; પાંચ દહાડા લગી ચીલેરમાં છુટ ને કનલ ચાડી.

પ્ર. ત્યાર પછી દિલ્હીમાં કોણે રાજ્ય કર્યું?

હ. બે માસ આ રાજ્ય રહ્યા પછી નહરનખાંને પછી ખકારાખાં પાંચેલી
મહમુદે પાછો આવી ૬૦ સ. ૧૪૧૨ સુધી નામનું રાજ્ય કર્યું પછી
દાક્ષતખાંએ ખાદશાહ કહેવડાવ્યા વિના બે વરસ અમલ કર્યો.

પ્ર. સૈયદ ખીજરખાં કોણ હતો અને તેણે શું પરાક્રમ કર્યું?

હ. સૈયદ ખીજરખાંને તૈમૂરે મુલતાનનો સુબેદાર હરખો હતો, તેણે
દિલ્હી છતી લીધું અને સૈયદવંશની સ્થાપના કરી.

પ્ર. સૈયદ વંશના પાદશાહનાં નામ, કેટલાં વર્ષ ને ક્યાં સુધી રાજ્ય
કર્યું.

રાજાનાં નામ.	વરસ રાજ્ય કર્યું.			
સૈયદ ખીજરખાં	૧૪૧૪	થી	૧૪૨૧	૭
" મુબારક	૧૪૨૧	થી	૧૪૩૭	૧૬
" મહમદ	૧૪૩૩	થી	૧૪૪૩	૧૦
" આલમ	૧૪૪૩	થી	૧૪૫૦	૭

પ્ર. સૈયદવંશ પછી કીયો વંશ થયો?

હ. લોદી વંશ થયો.

પ્ર. લોદીવંશના પાદશાહનાં સાલવાર નામ લખો?

રાજાનાં નામ	ક્યાંથી	ક્યાંસુધી કેટલા વરસ
ખલ્લેલ લોદી	૧૪૫૦	થી ૧૪૮૮ ૩૮

સિંઘદર લોદી	૧૪૮૮	થી	૧૫૧૭	રહ.
દખાહીમ લોદી	૧૫૧૭	થી	૧૫૨૬	હ

પ્ર. લોદી વંશના છેલ્લા રાજાના વખતમાં શા ખનાવ બન્યા?

ઉ. એ સુલતાન ગર્વીષ્ટ હતો, તેથી સરદારો નારાજ થયા. તેના આગ્રહે જવાનપુરમાં બળવો કર્યો તેથી તેને પકડી ઠેર માર્યો, ને બીજા ઘણા માણસોને માર્યા. સખતાઈ ધણી કરવાથી તેનાં પરીણામ મા ઠાં થયાં. દોઝત લોદી પંચખનો અધિકારી હતો; તેણે કાજીબાદા સુલતાન ખાખરને ખોલાવ્યો.

પ્ર. પાણીપતનુ યુદ્ધ કોની વચ્ચે થયું; કેમ આગમાં ને સો પરીણામ થયા?

ઉ. ખાખર ને દખાહીમ વચ્ચે ઇ. સ. ૧૫૨૬ માં તેમાં દખાહીમ હાર્યો.

પ્ર. લોદી વંશ સુધી જે મુસલમાન પાદશાહ થયા તે ઘણું કરી શકે શું કરી ગયા?

ઉ. ધના ખરાબે ધર્માધ મદદ દિંદુને દુઃખી કર્યો વખતે કોણે પોતાના ધર્મને મશીરો ખંધાવી તથા મદ્રેશ કરાવી જરા ઉત્તેજન આપ્યું; પણ ઘણા ખરા પ્રબળ પોડનાર હતા.

પ્રકરણ ૬ જી.

પ્ર. દિલ્હીની પાદશાહી દુટવાથી કયા કયા વિભાગો થયા?

ઉ. અંગાણા, જવાનપુર, માળવા. મેવાડ, ગુજરાત, ખાનદેશ, કસિણમાં પાદશાહી રાજ્ય.

પ્ર. કાશ્મીરમાં ગોનાઈ વિગરે કુળના રાજ્ય કયાંથી કયાં સુધી રહ્યો?

ઉ. ઇ. સ. ૧૭૧૪ થી ઇ. સ. ૧૨૮૪ સુધી.

પ્ર. ઇ. સ. ૧૭૧૫ માં કાશ્મીરમાં કોણ રાજા હતો, અને તેનો પ્રધાન કોણ અને અતે શો પરીણામ થયો?

ઉ. તે વખતે સનદેવ રાજા હતો, તેના વખતમાં શાહમીર નામે મુસલમાન મડતાં મડતાં પ્રધાન પદને પામ્યો. આગળ આજુદેવ રાજાએ તેને કાઢી મુક્યો, તેણે ખંડ ઉઠાવ્યું, તેના કંતાપથી રાજા મરણ પામ્યો. અને મીર આદીએ બેઠો.

પ્ર. ખંભાળી પાદશાહનો અંત કોણે આણ્યો?

ઉ. અકબરે.

પ્ર. જવાનપુરમાં કોણે ક્યારથી ક્યાં સુધી સ્વતંત્ર રાજ્ય કર્યું તેમને કોણે જીત્યા?

ઉ. ચર્કી વંશજોએ ઇ. સ. ૧૩૬૩ થી ૧૪૭૪ સુધી સ્વતંત્ર રાજ્ય કર્યું. તેમને ખલ્લિલ લોદીએ જીત્યા.

પ્ર. માળવાનું રાજ્ય કોણે જીત્યું?

ઉ. ગુજરાતના ખાહાદુર શાહે.

પ્ર. મુબેદાર જુદરખાંએ ગુજરાતની પાદશાહી સ્થાપી હતી તેનો અંત કોણે આણ્યો?

ઉ. અકબરે.

પ્ર. અકબરના વખતમાં ખીજ કોયા કોયા મુલક જીતાયા?

ઉ. સિંધ અને ખાનદેશ.

પ્ર. ખાહાણી રાજ્ય ક્યાં હતું? ને તેનું નામ 'ખાહાણી' કેમ પડ્યું?

ઉ. દક્ષિણમાં હતું, ને કોઈ ગંજુ નામે ખાહાણનો હુસેન નામે ચતુર ને ડાહ્યો શલામ મુમલમાન હતો. તે મહમદ તખલખના વખતમાં ઇ. સ. ૧૩૪૭ માં પાદશાહ બન્યો, પાશુ પોતાના શેઠ 'ખાહાણ' હોવાથી તેની નામના રાખવા પોતે હુસેન ગંજુ ખાહાણો એ નામ કહેવડાવવા લાગ્યો.

પ્ર. ખાહાણી વંશમાં કેટલાં પાદશાહ થયા? ને કેટલા વર્ષે રાજ્ય રહ્યું?

ઉ. ૧૮ પાદશાહ થયા ને ૧૫૦ વર્ષે રાજ્ય રહ્યું.

પ્ર. તેના કેટલા ભાગ થયા હતા ને દરેક શા નામથી ઓળખાતા હતા?

ઉ. વરાડમાં ઇ. સ. ૧૪૮૪ માં થયું તે ઇમાદશાહી નામથી ઓળખાતા ખીજુ ઇ. સ. ૧૪૮૭ માં અહમદ નગરમાં નિજમશાહી એ નામથી ઓળખાતા તથા ત્રીજુ ઇ. સ. ૧૪૮૯ માં ખિજનપુરમાં આદોલશાહી નામથી ઓળખાતા ચોથું—ઇ. સ. ૧૫૧૨ માં ગોવલકાંડામાં કુતુબશાહી એ નામથી ઓળખાતા હતા.

પ્ર. બરલખંડનો વેપાર કુરોપ સાથે થી રીત ચાલ્યો?

ઉ. બરલખંડના આયમણા કાંઠાના ખંડેરોમાં લાલ સમુદ્રથી સુસંલમાન

વેપારીઓનાં વહાણુ માલ વેચાતો એવા આવતાં, ને ઘણાક માલ ઇરાનની વાટે પણ જતો; ભરતખંડનો એમ ગણેલો માલ શિગયા અને નિસરના ખંદરોમાંથી યુરોપના વેપારીઓ વણરતા. તેમને ભરતખંડના વેપારથી મોટો નફો થતો તેથી તેઓ પંડે માલ ખરીદ કરવાને સન ૧૪૬૮ માં કેપઆફ ગુડ હોપનો રસ્તો માલમ પડયા પછે આવવા લાગ્યા અને તેથી યુરોપનો વેપાર ભરતખંડ માથે જોડાયો.

પ્ર. યુરોપની જે જે પ્રજા ભરતખંડમાં આવી હોય તેઓના સાડવાર નામ લખો?

ઉ. પોર્તુગીઝ ૧૦ સ. ના પંદગમા સૈકામાં, વલંદા ૬૦ જી. ના સાળ મા સૈકામાં, ઇંગ્લે સાળમા સૈકામાં, ફ્રેન્ચ લોકો સ્પાઇનમા સૈકામાં.

પ્ર. પોર્તુગીઝના કીયા ખે સરદાર કેહ કેહ સાલમાં આવ્યા?

ઉ. વાસકોડી ગામા ૬૦ સ. ૧૪૯૮ માં આલ્બુકર્કે ૬૦ સ. ૧૫૦૮ માં આવ્યો.

પ્ર. પોર્તુગીઝ લોકોની ભરતખંડમાં કેહ કેહ જગાઓ છે?

ઉ. દોવ, દમણ અને ગોવા.

પ્ર. પોર્તુગીઝને જોઇને યુરોપના ખીજ કયા કયા લોકો ભરતખંડમાં આવ્યા?

ઉ. વલંદા ફ્રેન્ચ, ઇંગ્લેન્ડ વિગરે પોતે પોતાની દરેક હાંડિઆ કંપની કરીને ભરતખંડમાં આવ્યા.

પ્ર. વલંદાએ પોતે કયાં થાણું કર્યું?

ઉ. પોર્તુગીઝ પાસેથી આમખોયના લઈ તથા ચિન્સુરાએ ખે ગામોમાં થાણું કર્યું.

પ્ર. ઇંગ્લેન્ડ દરેક હાંડિઆ કંપનીએ કેહ સાલમાં પટો મેળવ્યો?

ઉ. ૬૦ સ. ૧૬૦૦ માં.

પ્ર. ઇંગ્લેન્ડ દરેક હાંડિઆ કંપનીએ પ્રથમ કયાં કોઠી ધાલી?

ઉ. સુરતમાં.

પ્ર. સુરતમાં ચોરાસી ખંદરના વાવટા ઉડે છે? એમ સાચી કહેવાય?

ઉ. વલંદા ઇંગ્લેન્ડ, ફ્રેન્ચ એ લોકોના ખારે વેપારથી તથા ચીન; ઇરાન

અર્ધમરતાન, બંધાપાગના બારે વેપારગી તથા મોઢે જવાનું એ અંદાજ હતું તેથી વાતરા ઉડે એ એમ કહેવાયું.

પ્રકરણ ૭ મું.

- પ્ર. અત્યાર સુધીમાં તુર્કી તથા પઠાણ રાજાઓ શ્યા? તેથી દેશમાં શો ફેરફાર થયેલો?
- ઉ. મહમુદ કાશગરથી તે શાલાખુદીન ગોરી શુરી તુર્કી : સોડો ફક્ત દેશ ઉપર હુમલા કરતા પણ તમામ રાજ્ય વહિવટ તે હિંદુ રાજાના હાથમાં હતું. પણ ત્યાર પછી કૃત્તુબદીનથી તે સોદી વંશનો આખર સુધી પઠાણ તથા તેમણે રજપુત સંરચાન તથા વિજય નગર સિવાય તમામ માટાં મોટાં હિંદુ રાજ્યો છી લીધાં. અત્યાર સુધીના જે મુસલમાનો થયા તેમણે રાજ લેવા તથા હિંદુ ધર્મનો નાશ કરી મુસલમાની ધર્મમાં લેવા પ્રયત્ન કર્યો. તેમા રાજ્ય છત્યું. પણ હિંદુ સોડોને વટલાવતા હવેતરો મરીખ હિંદુઓ માર્યા ગયા એટલુંજ નહી પણ તે સોડોના જુલમથી હિંદુઓમાંથી દેશાભિમાન જતુ રહ્યું ને બળ હીન તથા બેચકુડ બન્યા પુરતકા સંતાપના લાગ્યા, અનંત જ્ઞાતીઓ થઈ બાળ લગ્ન થવા લાગ્યાં. વિધવાને સતી કરવા લાગ્યા પુર્ન લગ્ન બંધ થયાં. તથા સ્ત્રીઓને મારોને રજપુતો કેસરીઆં કરવા લાગ્યા.
- પ્ર. મુગલ વંશનો પેહેલો પાદશાહ કોણ અને તે હિંદુસ્તાનમાં શો રીતે આવ્યો?
- ઉ. બાબર, તેને બાબાબોર દાલતખાં દિલ્હીનું રાજ્ય છતવા તેડી આવ્યો.
- પ્ર. બાબર મુગલ વંશી કેમ કહેવાયો?
- ઉ. એ મુગલવંશી નહોતો તથાથી તુર્ક અને પઠાણ પાદશાહો ઉપર મુગલોની માફક બાબર ચડી આવ્યો તેથી તે સોડોએ અને મુગલ કહ્યો અને એ નામ તેણે અને તેના વંશજોએ કબુલ રાખ્યું.
- પ્ર. બાબર દિલ્હી પતિ થયો ત્યારે દિલ્હીની પાદશાહી તથા ખાહારના ખાગો કોને તાબે હતા?
- ઉ. બંગાળા સૈયદ નજબશાહને તાબે હતો. મમદશાહ સોડાની ખાહાર

નો જીલ્લા હતો, મેવાડ માળવાનો કેટલોક ભાગ તથા ખીજો કે-
ટલોક મલક માહારાણામંગને હાથ હતો. ચંદેરી અને આબુ ખા-
જુ મેદનીરા અને હરતક હતું. જુજરાતનો પાદશાહ ખાહાદુરશાહ હ
તો; દક્ષિણ દેશ પાંચ મુશલમાની રાજ્ય અને ૧૭૦ વિજયનગરનું
રાજ્ય એ રીતે વહેંચાયેલો હતો, ગોવામાં પોર્તુગીઝ રાજ્ય હતું.

પ્ર० ખાખર અને રજપૂત રાજ્યો સાથે ક્યાં ક્યાં યુદ્ધ થયું. અને પરી-
ણામ શો થયો?

હિ० ૬૦ સં ૧૫૨૭ માં સીકરીની લડાઈ ખાખર અને મંગ વચ્ચે થઈ
તેમાં મંગ મરાયો; ૬૦ સં ૧૫૨૮ માં ચંદેરીને ઘેરો લાવ્યો તેમાં
ચંદેરીનો મેદનીગાય મરાયો. પછી ખંગાલાને ખહાર પ્રાંત જત્યા.

પ્ર० ખાખર કેઈ સાલમાં મરી ગયો. અને તેના પછી ગાદીએ કોણ બેઠું?

હિ० ૬૦ સં ૧૫૩૦ માં મરી ગયો અને તેના પછી તેનો છોકરો હુ-
માયુ ગાદીએ બેઠા.

પ્ર० હુમાયુને પહેલ વહેલુ કોણ સામું થયું?

હિ० જુજરાતનો ખાહાદુરશાહ માળવા જીતીને તથા ખાનદેશ વસાડ, અ-
હમદનગર ને ખડોઆ કરી બળવાન થઈ હુમાયુની સાથે ખજુ અ-
જુખનાવ કર્યો તેમાં તેને હુમાયુએ હરાવ્યો.

પ્ર० હુમાયુના વખતમાં ક્યા સરદારે ક્યા હુમલો કર્યો?

હિ० શેરખાએ ખંગાળા અને ખહારમાં.

પ્ર० શેરખા અને હુમાયુ વચ્ચે ક્યાં ક્યાં લડાઈએ થઈ અને તેનું પરી-
ણામ શું થયું?

હિ० ૬૦ સં ૧૫૪૦ માં કનોજ આગળ હુમાયુ અને શેરખા વચ્ચે તેમાં
હુમાયુ હાર્યો.

પ્ર० કનોજની લડાઈમાં હાર્યા પછી ક્યાં ગયો અને કોણ આશરો આ-
પ્યો ?

હિ० સિંધમાં અને મારવાડમાં. થઈ અમરકોટ ગયો ત્યાંના રાજાએ સાહાય
કરી ત્યાંથી હરાવ ગયો ત્યાંના પાદશાહે ૧૪૦૦૦ ઘોડેસવાર આપ્યા
તે લેઈ કાજલ, કંદહાર આવ્યો ત્યાર બાદ કેટલોક વર્ષે એટલે ૫૦
સં ૧૫૫૬ માં દિલ્હીની થયો અને તેજ વરસમાં એનો કાળ થયો.

જો. તેનાં હેતાં વરગાં એટલે કનોજની લડાઈ પછીના બટકવામાં
ગયા.

પ્રકરણ ૮ મું.

પ્ર० કનોજની લડાઈ પછી કયો વંશ અધિપત્ય ગયો. તેઓ શું કહેવાય
છે અને તેઓમાંના દરેકે કયાંયા કયાં સુધી રાજ્ય કર્યું?

ઉ० કનોજની હુમાયુની હાઠ પછી શેરશાહ અરિપતિ થયો તેઓ શરૂ
કહેવાય છે તેઓએ નાંચે પ્રમાણે રાજ્ય કર્યું.

વરસ રાજ્ય કર્યું.

શેરશાહસુર ૧૫૪૦ થી ૧૫૪૫ ૫

સલામશાહ (દરલામશાહ) ૧૫૪૫ થી ૧૫૫૩ ૮

અદિલશાહ (અદાલત) ૧૫૫૩ થી ૧૫૫૬ ૩

પ્ર० શીરશાહના વખતના કામો લખો ?

ઉ० આ વખતે હિંદુઓમાં ઘણા કસાબને ખળ, શુર, ચતુરાઈ, મપંગતા
થાંપ વિગરે સારા શુભ આચેત્તા તેમી લડાઈમાં શીરશાહ જય ન
પામ્યો ત્યારે દગા કરવા લાગ્યો હતો. પણ ધર્મેની ખાખતમાં જુગમ
નાતો કરતો હતો ધર્મશાળા, રસ્તા વિગરે રૈયતને સુખ થાય એ
મ કરતો હતો.

પ્ર० શીરશાહ શી રીતે મુત્યો?

ઉ० કલીજરને છતતાં દાડખાનું સળગવાથી ખળી મુત્યો.

પ્ર० પાણીપતની ખીજી લડાઈ કોની વચે થઈ અને પરાજીત શો થયો?

ઉ० અદિલશાહના મરદાર હેમુ અને હુમાયુના સરદાર ખેરુરામ વચે થઈ
તેમાં હેમુ હાર્યો, અદિલશાહ ખંગાળા તરફ ગએલો તે વખતે તેના
પિત્રાઈ સિકંદરે દિલ્હીનો કબજો કરેલો તેને આ વખતે તાલી જરૂર
પડ્યું અને મુગલ રાજની પુનઃ સ્થાપના થઈ.

પ્રકરણ ૯ મું.

પ્ર० મુગલવંશના પ્રતાપી છ રાજાઓનાં નામ તથા તેઓએ રાજ્ય કે-
રેલા વર્ષો કયારથી કયાં સુધી તે ખતાવો?

૬૦

વરમ સંખ્ય કર્યું.

આખર	૧૫૨૬ થી ૧૫૩૦	૪
હુમાયુ	૧૫૪૦ થી ૧૫૫૬	૨૬
અકબર (જલાલદ્દીન)	૧૫૫૬ થી ૧૬૦૫	૪૯
જહાંગીર (સલીમ)	૧૬૦૫ થી ૧૬૨૭	૨૨
શાહજહાં	૧૬૨૭ થી ૧૬૫૮	૩૧
આલમગીર (ઓરંગઝેબ)	૧૬૫૮ થી ૧૭૦૭	૪૯

પ્ર૦ હુમાયુના દીકરાનું નામ શું અને તે કેવો ગણાવેલો ?

ઉ૦ હુમાયુના દીકરાનું નામ અકબર હતું ને તે ખૂબ મહાવાન પાદશાહ માં ઉત્તમ હતો; એના જેવા ખરા રાજા ખીજા જોડાજ થઈ ગયાજે તેનામાં અસાધારણ અકબર અને અજબ હતું; તે વિદ્વાન અતિ શુરો, રાજાનાં ચતુર અને ઉદાર વિગેરે હતા; અને તે અને વચ રાખનાર હતા.

પ્ર૦ અકબરની વય નાની હોવાથી તેનો રાજકાર્યમાર કોણ કર્યું ?

ઉ૦ તેનો નિમકડગાલ અને જુદિવાન વજર ને કોઠાખાં કરતો હતો.

પ્ર૦ પાણીપતની લડાઈ ખીજા યોદ્ધાની કોની વચ્ચે થઈ ને તેનો શો પ-ગીજામ થયો ?

ઉ૦ ઇ. ૨૦ ૧૫૫૬ માં ખહેરામખાં અને ખંગાજાના નાગના પાદશાહ અલિકશાહના વજર હેમુ વચ્ચે થઈ તેમાં હેમુ હાર્યો.

પ્ર૦ અકબરને પોતાના વજર ખહેરામખાંને ખશેડવાની કેમ ફરજ પડી ને તેને શી રીતે ખશેડયો ?

ઉ૦ પાણીપતની લડાઈ થયા પછી ખહેરામ અતિ ગર્વીષ્ટ અને સખત થયો હતો તેથી તેના ઉપર મોઝલ ઉમરાવો કંટાળ્યા હતા તેથી અકબરે આગ્રેથી દિલ્હી જઈ પોતાનો રાજકારમાર પોતાના હાથમાં લીધો ને ઢંઢેરો ફેરવ્યો કે ખીજા કોઈનો હુકમ માનવો નહીં.

પ્ર૦ ખહેરામને ખશેડવાથી શો પરીણામ થયો ?

ઉ૦ ખહેરામ બળવો કર્યો પણ તેમાં તે પાર થયો નહીં અંતે તેને પાદશાહને ચરણે આવવું પડ્યું આગળી સારી સેવા ઉપર નજર રાખી અકબરે તેનો ચુંદો માફ કર્યો.

પ્ર० અકબરે કંઈ સારી શોધના કરી? કે જેથી એને જોઈએ તેટલી મ-
દદ મળી?

ઉ० હિંદુ ખુમલમાન વિગરે તમામ જતોને સરખા હક તથા પ્રીતી આ-
પી તેથી સઘળી પ્રજા તથા રાજાઓ એને જોઈલી મદદ આપવા
માગ્યા એટલુંજ નહીં પણ દેવલાએકે તો દીકરીઓ પણ મુસલમા-
નોને દેઈ એક દીલ થવા ધાર્યું.

પ્ર० રાજકારનાર પોતાને હાથે આપ્યા પછી અકબરનું લક્ષ કેઈ ચાર
ખાખતો ઉપર દોડ્યું?

ઉ० (૧) પોતાની ફોજના મસલમાન મરદારોને વશ કરવામાં, (૨) હિંદુ
રાજાને નામે કરવામાં, (૩) માંતના સ્વતંત્ર થઈ ગયેલા હાકોમોને
જીતવામાં (૪) હજી વરસના અઘડાથી અને રાજમાં થયેલી ઉધલ
પાદલથી જે ગેર ખટાખરત થયો હતો તે મટાડીને કામદસર કામ
ચાલવું કરવામાં.

પ્ર० પાદશાહી કુળને દીકરીઓ આપવાની વગાઈ કયારથી જણાઈ?

ઉ० જોધપુરના રાજા માલદેવે પોતાની કુંવરી જોલખા અકબર વેરે પર-
ણાવી.

પ્ર० એ રાખીને પુત્ર થયો હતો?

ઉ० એ રાખીને સલોમ નામે પુત્ર હતો.

પ્ર० અકબરે ઝેની પાસેથી ગુજરાત લીધું ને કેઈ સાલમાં?

ઉ० ત્યાંના રાજા ત્રીજા મુજફ્ફરશાહ પાસેથી ૧૫૭૩ માં ગુજરાતમાં લીધી.

પ્ર० ત્યાર પછી તેણે કયા દેશો લીધા?

ઉ० બક્ષાર, બંગાળા, સિંધ, કાશ્મીર અને આઝમીઆ.

પ્ર० કંદહાર કંઈ સાલમાં જીત્યું?

ઉ० ૧૫૮૪ માં.

પ્ર० અકબરે કંઈ સાલમાં ગુજરી ગયો?

ઉ० ૧૬૦૫ માં.

પ્ર० અકબરની પોતાની રીતબાત વિશે શું જણા છે?

ઉ० એશિયામાં જે મોટા રાજા થયા છે તેમાં સાધી સરસ અકબર ન-
હોય છે. તે મળતાવડે અને મીઠો હતો ખાવાં પીવાને મોજ મ-

જામાં ન પડતાં તંદુરસ્તી રહે એમ વરતવો હજી મોખી રાખવાને વરસના કેટલાક ભાગમાં માંસહાર નહીં કરવો ને શરીરનું બળ સાચવવાને જાડીના દીવસોમાં માંસ બસણું કરતો. તેને હંધ ઘોડી હતી. તેને શીકાર અને કસરત બહુ ગમતાં વખતે ઘોડો દોડાવતો ધણી કોસ જતો ને ધણી વાર એક દીવસમાં ૧૫-૨૦ ગાઉ ચાલતો.

પ્ર૦ રાજ્યકારભારમાં અકબરની વરતણુંક વિશે હેવાલ આપો?

જ૦ અકબરે સરકારી કામ કરવાના નિયમ ઠરાવ્યા હતા. તે પ્રમાણે ની મેલા વખતે ખુબ લાલ દેહ કામ બજાવતો પ'ડે હિંદી, સંસ્કૃત અને ફારસી ભાષાઓ ધીખ્યો હતો. વિદ્યા, કવિતા, અને ઇતિહાસ વિગરે પ્રસ્તો વાંચતો તથા હરેક વિદ્યાને હતેજન આપતો ધર્મ મર્મ ધી મિળ કરવાનો તેને શોખ હતો તેની હજુરમાં બહેલા આઘણી મુદ્દાં, ગોચ્છ અને પાદરી વગેરે ધર્માચાર્ય હતા. તે પરમેશ્વર એકજાને ગાનતો. હિંદુ મુસલમાનમાં કૈંદ તથા વેરા કાઢી નાંખી જુગમ રદ હયો; તેણે એતરો મધાળ્યાં ને વીધોટી કરાવી નાક કાન કાપવાની જંગલી સજ્જ રદ કરી. શુભામ કરવાનો રીવાજ કાઢી નાંખ્યો. સતી થવાનો ચાલ ખંધ કર્યો, પછી ખાજ લગન કરવાનો તથા યગનમાં પશુ હોમવાનો ચાલ પણ ખંધ કર્યો ને પુનઃ લગનની રજા આપી તેણે રાજ્યના ૧૮ પ્રાંત અથવા સુખા ઠરાવ્યા. દરેક પ્રાંતના અથવા સુખાના ઉપરીને સુખેદાર કહેતા.

પ્ર૦ અકબરના મરણ પછી કોણ ગાદીએ બેઠું ને કયારે?

જ૦ ૧૬૦૫ માં તેનો પુત્ર સલીમ અથજ જહાંગીર.

પ્ર૦ જહાંગીર ગાદીએ બેઠો ત વખત તેને કોણ નડયું?

જ૦ તેના દીકરા ખુદાએ પણ તેને પકડી કેદ કરયો.

પ્ર૦ જહાંગીરનો કીયો દીકરો ખહાદુર હતો? ને તે શાયી વખણાયો?

જ૦ શાહજહાં તેણે હસિણુ દેશ વશ કર્યો. તથા હિંદુસ્તાન રાજાને નરમ થાડી પ્રખ્યાત થયે.

પ્ર૦ મોહોબતમાં તથા શાહજહાં શાહશાહની સામે કેમ થયા?

જ૦ શાહજહાંની સ્ત્રીમવજૂદી પાદશાહને એ એ શાહાને અણખનાવ

ચાલતા હોતો.

પ્ર० જહાંગીરશાહનામાં કેવાં કૃત્ય હતાં?

ઉ० સમજાવું સઘભાવ. ધનસાફી, પશુ દારૂડીઓ ને આકળો હતો. તે પશુ એના વખતમાં તમાકુ પીવાનો ચાલ નીકળ્યો હતો તે ખંધ કરવાને એણે પ્રયત્ન કરી હતો.

પ્ર० નુરજહાં કોણ હતી અને તેને સલીમ શી રીતે પરણ્યો?

ઉ० કોઈ ગરીબ ધરાની ઉમરાવતી જુવાન અને રૂપાળી ખેટી હતી તે તેના રૂપથી મોહીત થઈ, જહાંગીરે તેને પરણવાને હમ્મદ. પણ આ કબરે તેને કોઈ ઉમરાવને પરણાવી, પછી જ્યારે સલીમ ગાદીએ બેઠો ત્યારે તે અમીરને મારીને પોતે પરણ્યો. અને તેનું નામ નુરજહાં પાડ્યું.

પ્ર० આ પાદશાહ સાથે વેપાર વિશે કરાર કરવાને વિલાયતથી કોણ આગ્યું હતું?

ઉ० ઈંગલાંડના પાદશાહે ૧૬૧૫માં સરટામસરો નામે વકીલને મોકલ્યો હતો.

પ્ર० સલીમના રાજ્યમાં કોણે ખળવા કીધા હતા?

ઉ० તેના દીકરા શાહજહાંએ તથા તેના સરદાર મોહોમ્મદખાંએ.

પ્ર० સલીમ કઈ સાલમાં મરી ગયો, ને તેની પછી કોણ ગાદીએ બેઠો?

ઉ० તે ૧૬૨૭માં મરી ગયો ને તેની પછી તેના દીકરે શાહજહાં ગાદીએ બેઠો.

પ્ર० શાહજહાંએ ગાદીએ બેસવાંજ થાં કુર કામ કર્યાં?

ઉ० તેણે પોતાના દુધ ભાઈ શહરોઆરને મારી નાખ્યો તથા પોતાના દુવરો શીવાય ખાખરની વંશના બધા શાહજહાંને મારી નાખ્યા.

પ્ર० શાહજહાં ગાદીએ બેઠા પછી તેને ક્યાં ક્યાં લડાઈએ કરવી પડી?

ઉ० ખાન જહાન લોહીને માંચરો કરતાં અહમદ નગરને 'ખાલસા કર્કુ'.

તથા તેને મદદ કરનારા બિખ્ખુર. અને ગોલકાંડના સળસોને અંજી

માં કર્યાં ઇ. સ. ૧૬૩૭ પોર્તુગીજનાં ખંજાખામાં ચાણાં હતાં તે લેઈ

લીધાં તથા, ઈરાન, કાંકડાર, તથા બહમ વિગરે ઘણી સ્વામીઓ કરી

, અણુ નિબંધ અર્થ પશુ અલીમદીને બાનેવિશ્વ સમગ્રી સરદાર એ.

ના તાબામાં આજ્યો હતો.

પ્ર૦ શાહજાહને કેટલા કુંવર હતા ને કેવા હતા?

ઉ૦ દારા, સુબ, ઐરંગઝેબ ને મુરાદ એ નામના ચાર કુંવરો હતા તે માં દારા શુરો, કોતો ને ઉદાર પણ અવિચારી હતા સુબ ખાશલો અને વિષમ હતો, ઐરંગઝેબ ખુદવાન, રૂપાળો અને મુદ્દમાં ચતુર હતો પણ અતિ સોમી દગલખાજ ને ધર્માધ હતો, મુરાદ ખાહુર પણ કમ અકલનો અને વિષમ હતો.

પ્ર૦ ઐરંગઝેબે મુરાદને દારા સાથે લડવામાં થી રાતે મદદમાં ક્ષીધો?

ઉ૦ એણે મુરાદને એવું સમજાવ્યું કે મારે તો મડકે જઈ બજન કરવા માં વખત ગુજારવો છે. પરંતુ પ્રથમ તારી કુધકે આવી નાસ્તિકદારાને અને તેના કાફર સેનાપતિ જસવંતસિંહને છૂર્તાને તને ગાદી અપાવવી છે આ વાત મુરાદે ખરી માનીને તેની મદદે ગયો.

પ્ર૦ દારાએ ખંનેની સામા લડવાને કોને મોકલ્યા. સગાઈ કયા થઈ ને તેમાં શું થયું?

ઉ૦ તેણે પોતાના સરદાર જસવંતસિંહને મોકલ્યો કાવા અને જન આજ લડાઈ થઈ તેમાં જસવંતસિંહ હાર્યો (૧૬૫૭ માં).

પ્ર૦ આગ્રા અને કાશી આગળ કોનાં કોનાં યુદ્ધ થયા?

ઉ૦ ૧૬૫૭ માં કાશી આગ્રા દારાએ સુબાને હરાવ્યો. અને દારાએ ઐરંગઝેબે હરાવ્યો.

પ્ર૦ ઐરંગઝેબે થી રાતે દિલ્લી જઈ પોતાની દુવાઈ ફેરવી?

ઉ૦ ઐરંગઝેબે પોતાના બાઈ મુરાદને અને પોતાના આપ શાહજાહને કેદ કરી ૧૬૫૮ માં દિલ્લી જઈ પોતાની દુવાઈ ફેરવી.

પ્ર૦ શાહજાહ કઈ સાલમાં મરી ગયો?

ઉ૦ ૧૬૬૮ માં મરી ગયો.

પ્ર૦ શાહજાહને કયાં પ્રખ્યાત કામ કરાયા?

ઉ૦ મૌલમન અને તાજ મહેલ એ બે બંધાવ્યાં છે.

પ્ર૦ શાહજાહના રાજ્યમાં રાજા પ્રજા કેવાં હતા?

ઉ૦ સમજમાં ૨૪ દરોહ રોકડ ને ખોલે ચિલકત ધણી ચિલક હતી તે બધા પ્રજા ઉપર હેલ રાખતો તેથી પ્રજા હાબી હતી પાદશાહ ધન-

સાફી તથા રાગ સુખવાન તથા હોંશીઆર કારખારી રાખતો.

પ્ર૦ આરંગજેબે માર્દાઓ બેગનાં થી ફરતા કરી?

હ૦ પોતાના બાઈ બતોજાઓનો સંહાર કરીને તેમના કુટુંબને કેદ કર્યાં.

પ્ર૦ કનવાની લડાઈ દેની ડેની વચે ને કઈ સાલમાં ને તેનું પરીણામ શું થયું?

હ૦ ૧૧૫૬ માં સુબા અને આરંગજેબ વચે થઈ તેમાં સુબા હાર્યો.

પ્ર૦ આરંગજેબના રાજ્યમાં તેની હિંદુ પ્રાજ્ઞ થા કારણથી નારાજ થઈ?

હ૦ આ પાદશાહે હિંદુઓને બળાતકારે વટલાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો, મુર્તી-પુજકોનો આચ્છવ, ધર્મ સંબંધો વફોડા ને બીજા ડોળ ડમાળ અટકાવ્યા હિંદુઓની જાત્રામાં વેગવાના માલ ઉપર વેરો નાંખ્યો, હિંદુઓ પાસેથી મમલમાન કરતાં બમણા કર લેવા માંડ્યા ને તેમને સરકારી નોકરીમાંથી બાતલ કીધા. તેજે બધા હિંદુઓ ઉપર જીજ્ઞાસા દેરો નાંખ્યો.

પ્ર૦ આલમગીરને હિંદુને પીડવાથી શી આપદા પડી?

હ૦ સઘળા રજપુતો જમવંતમંદની રાણી તથા બાળકોને આલમગીરે પકડવાની કોચીસ કરવાથી તેની રિફ્ટ થયા ને અકબરથી ચાણ-જણાં સુધી જે રજપુતો આફીનથી મદદ કરતા હતા તે મદદ ખોઈ એટલુંજ નહીં પણ પંજાબમાં યુગોવિરોધીય પંથ ઉજો કર્યો. તે પણ આગળ તેને તથા તેના વંશજોને નડ્યો. ને દક્ષિણમાં શીવાજી મહારાજ મરાઠાને ઉરફરી તેની સામે થયો. ને મરઠા એને કદી પણ વશ ન થતાં બારે દુઃખ દેવા લાગ્યા.

પ્ર૦ આલમગીરે ઘડપણમાં કેમ દુઃખી થયો?

હ૦ મગઠા વશ નહોતા થતા તેથી તથા કુંવરો તથા સરદારો ઉપરના અણુ વિખાનથી તથા કુંવરો મારી પાછળ રાજ્ય માટે વઢી મરજો. ને મારી પાછળ આ ગંજ્ય પુખ્તધાણી થયો, તથા પોતા દોહથી લગ્ના કુટુંબમાં કરેલાં તેથી પરમેશ્વરને શો જવાબ દેદો. એવા ઘણા વિચારો થવાથી દુઃખી થયો.

પ્ર૦ આરંગજેબ કેટલા વરસની ઉંમરે ને કેઈ સાલમાં મરણ પામ્યો?

હ૦ ૬૦ સ. ૧૦૦૦ માં ૮૦ વરસની ઉંમરે આલમગીરમાં મરણ પા-

મો.

૫૦ અકબર અને ઔરંગઝેબની ચાલ ચલચલ સરખાવો?

૬૦ જુદી દ્રવ્યતા અને ઉદ્દામતાં એ બે અરખા હતા બીજી બધી વાતે સેઓ ઉલટા હતા અકબર મોટા મનનો ને ઉદાઃ, ઔરંગઝેબ સંકડા મનનો ને કપટી અકબરસમદ્રષ્ટી રાખતો ઔરંગઝેબ ધસધાતી ને ધાપી હતો. અકબર જીતેલા યત્ન ઉપર ઠસા કરી તેને દોસ્ત કહી લેતા. ઔરંગઝેબ તેના ઉપર કુરતા કરી વેર વધારતો. અકબર સત્તવ ને સાગી શુકિતથી કામ કરી લેતો, ઔરંગઝેબ કપટ અને કાવતરાથી પોતાનો હેતુ પાર પાડતો.

૫૦ સુસલગની મોટા ગ્રેનાં ને તેમનાં ખનારનાર સાથે નામ લખો?

૬૦ ગીજનીના સુસનાન મહમદના દગબારના મોટા ડાહ્યા ફરદીએ શ્રી હનામુ એવો ગોપડી લખી અહમદનગરના પાદશાહના દરબારમાં ફિરીસતાહ નામે મોટા ઇતિહાસ ખનાવ્યો છે. તેમાં ૬૦ સ૦ ૯૭૫ થી તે ૬૦ સ૦ ૧૬૦૫ સુધી હકીકત છે, આખરે સ્વજીવન મિસીવ પોતાની તુરકી ભાષામાં લખી ફારસીમાં તેનો લગ્નુમો કર્યો છે. અકબરના ગ્રંથ વજીર અબુલફઝએ એન. ઇ. અકબરી નામે ઇતિહાસ લખા અકબરનામુ અને જીવન ચરીત લખ્યાં તેના આધ ફૈજીએ સંસ્કૃત ભાષી મહા ભારત વિગરે સંસ્કૃત પુસ્તકોના ફારસી ભાષામાં લગ્નુમો કર્યો આસમમીરનો ઇતિહાસ કાફીખાંએ લખ્યો ગિરાહે અહમદી નામે શુજાતી ઇતિહાસ ફારસીમાં લખ્યો.

પ્રકરણ ૧૦ મું.

૫૦ ઔરંગઝેબને કેટલા દીકરા હતા ને તેનાં નામ શો?

૬૦ મોઆજ્જમ, આજ્જમ અને કામબક્ષ એ ત્રણ છોકરા હતા.

૫૦ ઔરંગઝેબે મક્કી વખતે કેને રાજ્ય આપવાનો હુકમ કર્યો હતો?

૬૦ લેના ખતુ છોકરા વયે રાજ્ય વહેંચી આપવાનો હુકમ કર્યો હતો.

૫૦ તેનો આ હુકમ કેમ ન મનાયો?

૬૦ તેના ત્રણ છોકરા એ રાજ્ય વહેંચી લેતાં માંદો માંદો કહ્યા તેમ

આજમ અને કામખસ માર્યા ગયા.

પ્ર૦ ઝોરંગજે પછી ગાદીએ કોણ આવ્યું?

ઉ૦ તેનો દીકરો મોઆજમ ખાહાદુરશાહ નામ ધારણ કરી ગાદીએ બેઠો.

પ્ર૦ ઝોરંગજે પછી થયેલા સાત પાદશાહાઓનાં સાલવાર નામ લખો?

ઉ૦ ખાહાદુરશાહ (શાહ આલઠ) ૧૭૦૭ થી ૧૭૧૨, ૫ વરસ સુધી
જાહાંદારશાહ ૧૭૧૨ થી ૧૭૧૩, ૧ વરસ સુધી ત્યાર પછી ત્રણ
નામના પાદશાહ થઈ ગયા. પાણુ તે લખવાની જરૂર નથી (૩)
ફરકશીઅર ૧૭૧૩ થી ૧૭૧૬, ૬ વરસ સુધી (૪) મહમુદશાહ
૧૭૧૬ થી ૧૭૪૮, ૨૬ વરસ સુધી (૫) અહમદશાહ ૧૭૪૮ થી
૧૭૫૪ ૬ વરસ સુધી.

પ્ર૦ આ ખાહાદુરશાહ પછી ગાદીએ કોણ આવ્યું? ને તે કોની મદદથી?

ઉ૦ જુલફીકારખાં નામે સરદારની મદદથી એનો વડો દીકરો જાહાંદાર
શાહ ગાદીએ બેઠો.

પ્ર૦ આગ્રાની ખીજ લડાઈ કોની કોની વચ્ચે થઈ ને કઈ સાતમાં?

ઉ૦ ૧૭૧૩ માં જાહાંદારશાહ અને તેના ભત્રીજા ફરકશીયરની વચ્ચે થઈ
તેમાં જાહાંદારશાહ હાર્યો.

પ્ર૦ ફરકશીઅર આ લડાઈ કોની મદદથી જીત્યો?

ઉ૦ ખાહારના સુબેદાર સૈયદ હુસનઅલા અને અલાહાબાદના સુબેદાર
સૈયદ અબદુલાનો મદદથી.

પ્ર૦ જાહાંદારશાહની પછી કોણ ગાદીએ બેઠો?

ઉ૦ તેનો ભલાજી ફરકશીઅર ૧૭૧૩ માં બેઠો.

પ્ર૦ ફરકશીયરના રાજ્યનો ખર્ચો રાજ્યકારભાર કોના હાથમાં હતો?

ઉ૦ તેના પેલા બે મદદગારો; સૈયદ હુસન અને સૈયદ અબદુલાના હા-
થમાં હતો.

પ્ર૦ આ પાદશાહને જોધપુરના પાદશાહને કે લગાઈ ચાલતી હતી; તે
કેમ માંડી વાળવામાં આવી?

ઉ૦ જોધપુરના રાજાની કુંવરીને તે પરણી એવી સરલથી માંડી વાળવા
માં આવી.

પ્ર૦ ડોક્ટર હેમીલટન વિશે તમે શું જાણો છો?

ઉં કલકતેથી ઇંગ્લેન્ડ વહીસેા પાદશાહને અરજી ચુગરવાને આવ્યા હતા તે વહીસેાની સાથે હેમિલ્ટન નામે ડોક્ટર હતો, હવે પાદશાહ જો-
ખપુરના રાજાની કુંવરી પરણવાનો હતો તેવામાં તે માંદો પડયો; તે
થી લગ્નમાં ઢીલ થઈ. ડોક્ટર હેમિલ્ટનને ઓસડ આપી. તેને સા-
જો કર્યો. ને તરત લગ્ન થયાં. ડોક્ટરને ઇનામ માગવાનું કહ્યું ત્યા
રે તેણે ઇન્ટ ઇન્ડિઆ કંપનીને માટે ખંગાળાના ૩૭ લાલકાની જ
મીનદારી માગી લીધી, અને તેમના માલ ઉપર હાસલની માફી મા-
ગી લીધી.

પ્ર૦ ફરકસીયરનું મોત થી રીતે થયું?

ઉં સૈયદ હુસેનઅલીએ મારી નાંખ્યો.

પ્ર૦ શાહજહાંના મૌરાસન ઉપર છેલ્લું ખેસનાર અને છેલ્લું કોહીનુર પેદેર
નાર કોણ હતા?

ઉં મહમદશાહ.

પ્ર૦ શાહાપુરનો લડાઈ કોની કોની વચ્ચે થઈ અને કયારે થઈ?

ઉં ૧૭૨૦ માં સૈયદ અબ્દુલ્લાની અને નિજમની વચ્ચે થઈ તેમાં સૈ-
યદ અબ્દુલ્લા હાર્યો.

પ્ર૦ ફરકસીયર પછી કોણ ગાદીએ બેઠું?

ઉં મહમદશાહ.

પ્ર૦ નાદીરશાહ કોણ હતો?

ઉં એ દરનનો શાહ હતો; તે મોગલને હરાવી દિલ્લીમાં આવ્યો; પ્ર-
થમ તેણે પાદશાહ અને રૈયત ઉપર રૈમ નજર ખતાવી; પણ દિ-
લ્લીના લોકોએ તેના સિપાઈએને મારવા માંડ્યા; બધી તેણે દિ-
લ્લીમાં કતલ ચલાવવાનો હુકમ કીધો. આથી લાખો માણસના જી-
વ ગયા ઇ. સ. ૧૭૩૮.

પ્ર૦ મહમદશાહ પછી કોણ ગાદીએ આવ્યું?

ઉં તેનો દીકરો અહમદશાહ.

પ્ર૦ અહમદશાહની કેવી દુર્દશા થઈ?

ઉં આ પાદશાહ ઘણો નખજો હોવાથી ગાજીદીનની સલાહથી અમી-
રશાહે તેને ગાદીએથી ઉઠાડી મુક્યો, આંધળો કર્યો, અને કેદમાં

પુરયો; ત્યાં તે મરી ગયો, સન ૧૭૧૪ માં.

પ્ર. અહમદશાહ પછી મનારા પાદશાહોનાં સાલવાર નામ લખો?

ઉ.

વરસ રાજ્ય કર્યું.

આલમગીર ખીજે	૧૭૫૪ થી ૧૭૫૯	૫
શાહઆલમ	૧૭૫૯ થી ૧૮૦૭	૪૭
અકબર ખીજે	૧૮૦૬ થી ૧૮૩૭	૩૧
મહમદ ખાલાહુરશાહ	૧૮૩૭ થી ૧૮૫૭	૨૦

પ્ર. ચક્કરની લડાઈ કેની કેની વચ્ચે ને ક્યારે થઈ?

ઉ. ૧૭૨૪ માં થઈ, તેમાં નીજમ હલમુલકે મુખારકખાનને હરાવ્યો.

પ્ર. મોગલાઈ પાદશાહનો અંત શી રીતે આવ્યો?

ઉ. મોગલવંશનો છેલ્લો પાદશાહ મહમદ ખાલાહુરશાહ ઈંગ્રેજના રસસ માં હતો; તે છતાં ૧૮૫૭ ના ખળવામાં સામેલ થઈ ઈંગ્રેજના ખુન કર્યાં, તેથી તેને દેશ નિકાલ દીધો અને તેના વંશજને તેપને ગોં-જે ફેરાડી નાખ્યા આથી મોગલ પાદશાહીનો અંત આવ્યો.

પ્ર. મધ્યના મુસલમાન રાજ્યમાં કયો વંશ મુખ્ય ને તે શાથી?

ઉ. મોગલ વંશ મુખ્ય ને તેમાં સતર પાદશાહ થયા. તેમાં છત્તે પ્રતા-ધી પાદશાહ હતા ને તે ઈ. સ. ૧૫૨૬ થી ઈ. સ. ૧૮૫૮ સુધી રાજ્ય કર્યું. ને તે અકબર પાદશાહને લીધે શ્રેષ્ઠ ગણાય છે.

પ્ર. મુગલ વંશ સાધી પડી આવ્યો?

ઉ. જો છ મહાન પાદશાહ થયા. તેમાં ધણાએ રૈયતને રાજી રાખી ને જુલમ ન કરતાં પોતે પોતાના શોખ સારૂ મેહેલો, મચીદા, રા-ખન, મીનારા; નહેરો વીગરો કરાવ્યું, ને લાખો રૂપૈયા ખર્ચ્યા. પણ તેમાં સ્વદેશ હિતકારી તો એકલો અકબર થયો. તથાપી આલમ ગીરે (આરંગઝેબ) રૈયત ઉપર ધર્મોપપણાથી અન્યાયને જુલમ કરી કુળને લાંછન લગાડ્યું. ને આખરે ધર્મોપપણાથી તથા તે વંશ જો નખખા હોવાથી મુગલાઈ પડી આવી.

પ્ર. મુગલઈ ભાગતા કયાં કયાં રાજ્યો ઉભાં થયા?

ઉ. અયોધ્યા, ખગાળા; નિજમ, એ સુબેદારો સ્વતંત્ર થયા- શીખ લોકોએ રાજ્ય મેળવી ખળવંત થયા રહેસુરમાં હૈદરખાલી થયો ને

દક્ષિણ તથા ખંભાજામાં ઇંગ્લેન્ડ તથા ફ્રેન્સમાં સભ્ય મેળવ્યું મરેકા
તો ખરેખર જોરમાં આવ્યા. પણ એમને હિંદુ શિક્ષણ રાજ્ય કર-
વાના શુભ ન હોવાથી જલદી પાંચમાલ થયા.

મકરસુ ૧૧ સુ.

પ્ર. માલોજી કોણ હતો?

ઉ. દોસતાબાદની પાસે વેરોળ દેશનો માલોજી હતો તે અહમદ નગરના
પાદશાહ મલીકજીખાનના સચકરમાં ૫૦૦૦ સ્વારોનો નાયક હતો.

પ્ર. માલોજીના દોકરાનું નામ શું?

ઉ. ચાહાજી.

પ્ર. ચાહાજીને કયાં કયાં જાગીરો હતી?

ઉ. (૧) સુતારાની દક્ષિણે (૨) તંબવરમાં.

પ્ર. ચાહાજીના દોકરાનું નામ શું ને તેનું ખાળ ચરીત્ર લખ્યો?

ઉ. ચાહાજીનો દોકરો શીવાજી ૧૬૨૭ માં જન્મ્યો હતો. શીવાજી પો-
તાની મા પાસે સુતારાની દક્ષિણમાંની જાગીરમાં રહેતો હતો તેને
દોરવાની મદદ કરવાને ચાહાજીએ દાદાજીકાંડે નામે પ્રાક્ષણને
રાખ્યો હતો; શીવાજી વાંચતાં લખતાં શીખ્યો નહીં, પણ ઘોડા દા-
ઝવતાં અને તીર, તરવાર, ખરડી, ધિગદેનો ઉપયોગ કરતાં શીખ્યો
દાદાજી કાંડેના પ્રાધથી તેનામાં હિંદુ જાતનું અભિમાન આવ્યું તે
થી મુસલમાની રાજ્ય તોડીને હિંદુ રાજ્ય સ્થાપવાનો શીવાજીએ
મનસુખો કર્યો.

પ્ર. હિંદુસ્તાનમાં હિંદુ રાજ્ય સ્થાપવાની ગોઠવણમાં શીવાજીએ પેહલ
વેહેલાં પરાક્રમ શાં કર્યાં?

ઉ. બિજ્જપુરના કેટલાક કિલ્લા તેણે જીત્યા. અને તેમાંથી ધન મળ્યું; તે
ના ખોળ કિલ્લા ખાંડ્યા.

પ્ર. શીવાજીને ખાળવાને બિજ્જપુરના પાદશાહે શું કર્યું?

ઉ. બિજ્જપુરના સરકારે તેના ખાપ ચાહાજીને કેદ કર્યો; પણ શીવાજીએ
હિંદુસ્તાનના પાદશાહ ચાહાજીની મદદથી તેને છોડાવ્યો.

પ્ર. શીવાજીએ શું દગલખાજીનું કામ કર્યું?

૬૦ મિત્તપુરના પાદચાહે શીવાજીનો નાથ કરવાને આજ
મરદાગને માઠી ફોજ સાથે મોકલ્યો હતો, તે સરદાર
છેતરીને પ્રતાપગઢનો પાસે કુમરી કિલ્લામાં એકલો તેડી આવ્યો
મારી નાંખ્યો.

પ્ર૦ આ પછી શિવાજીના રાજ્યનો વીસ્તાર કયાં સુધી થયો?

૬૦ કલ્યાણથી ગોવા સુધી, ભોમા નદીની વધી નદી સુધી અને સુ-
ધી જાજીરા સુધીના મુલકનો પણી થયો ૬૦ સ૦ ૧૬૬૨.

પ્ર૦ શીવાજીએ પહેલ વહેલુ સુરત કેઈ સાલમાં લુટ્યું?

૬૦ ૬૦ સ૦ ૧૬૩૬ માં.

પ્ર૦ તે રાજ્યનો પદવી ધારણ કરાને માઠીએ ક્યારે ખેડો?

૬૦ તેના બાપ મુઆ પછી ૬૦ સ૦ ૧૬૬૪ માં તેણે રાજ્યપદ ધારણ કર્યું?

પ્ર૦ ૬૦ સ૦ ૧૬૭૦ અને ૬૦ સ૦ ૧૬૭૪ માં શાં શાં કામ કર્યાં?

૬૦ ૬૦ સ૦ ૧૬૭૦ માં તેણે ખીજવાર સુરત લુટ્યું. ૬૦ સ૦ ૧૬૭૪
માં રાજ્યાભિષેક કરાવી માહારાજાધીરાજ્ય પદ ધારણ કરી બહુ દાન
કર્યું.

પ્ર૦ શીવાજી કેઈ સાલમાં મરી ગયો?

૬૦ ૬૦ સ૦ ૧૬૮૦ માં મરણ પામ્યો.

પ્ર૦ મરેઠા રાજાઓનાં સાલ સાથે નામ લખો?

૬૦ શીવાજી ૧૬૬૪. સંભાજી ૧૬૮૦. રાજરામ ૧૬૮૮. શીવાજી બીજો
૧૭૦૦. શાહુ ૧૭૦૮. રામરાજ ૧૭૪૮ શાહુ બીજો ૧૭૭૭. પ્રતા-
પર્ષાદ (બાબા સાહેબ) ૧૮૧૮. ચાહાજી (આપા સાહેબ) ૧૮૪૦
ધી ૧૮૪૮ રાજ્ય કર્યું.

પ્ર૦ શીવાજીનો છોકરો સંભાજી કેવી માલનો હતો?

૬૦ તે ધણી નિર્દય અને વિષયમાં ગરક થઈ ગયો હતો.

પ્ર૦ સંભાજીની શી વસ્તે થઈ?

૬૦ ઔરંગઝેબે તેના રાજ્ય ઉપર ચઢાઈ કરીને તેને કેદ કરી લીધો અને
તે મારી નાંખાયો.

પ્ર૦ શીવાજીના વખતથી મુખ્ય પ્રધાનોનાં નામ શાં કહેવાતાં?

૬૦ પેસ્વા.

પ્ર. સંભાળના પેરવાનું નામ શું?

ઉ. ખાલાળ વીરનાથ.

પ્ર. પેરવાઈ રાજાઓના સાલ સાથે નામ લખે?

ઉ. ખાલાળ વીરવનાથ ૧૭૧૪, ખાણરાવ બક્ષાલ ૧૭૨૦, ખાલાળ ન. બે ૧૭૪૦, માધવરાવ ૧૭૬૧, નારાયણરાવ ૧૭૮૨. સવાઈ માધવરાવ ૧૭૭૪, ખાણરાવ બીજો ૧૭૯૫ થી ૧૮૧૮ સુધી.

પ્ર. મરાઠી રાજ્યના બે ભાગ થાયો થયા ને તે કયાં કયાં.

ઉ. સંભાળ પકડાયા પછી તેના ભાઈ રાજરામના વંશમાં ગમ્મત ગચ્છ હતું. પણ સંભાળનો ફિકરો ચાહુપાદશાહની કેદમાંથી આનો રાજ્ય ધાઈ મેળવતાં ચાહુએ સતારામાં ગાદી કરી ને રાજગમના વશ-બેએ કોલાપુરમાં ગાદી કરી.

પ્ર. પેરવા ધર્મીરાણી કેમ થયા?

ઉ. ચાહુ મૃગલાઈ પાદશાહના દરબારમાં બહોળી ગણી મોટો થયો હતો તેથી સઘળી રીતભાત મુગલોની થીખી મોજ શોખમાં પડેલો હતા તેથી તેનો ખાલાળ પેરવા જે કરે તે થાય એમ થયું હતું. પણ તે પેરવાએ સારી રીતે રાજ્ય આપાદ કીધું. ને પોતાની જાતનાં નોકરીમાં રાખી પોતાનું ખર્ચ વધાર્યું. આગળ જતાં ચાહુના વંશના નામના રાજા કહેવડાવવા લાગ્યા. ને ખરેખર પેરવા રાજા થઈ પડ્યા.

પ્ર. ચાહુ રાજાની ફેજનો સરદાર કોણ હતો?

ઉ. ખંડેરાવ ડાભાડે.

પ્ર. દામળ ગાયકવાડ કોણ હતો. ને તે વિષે તમે શું જાણો છો?

ઉ. ખંડેરાવ ડાભાડેની ફેજમાં દામળ ગાયકવાડ નામે શુરો અમલદાર હતો. તેની ચાકરીથી રાજા થઈ ચાહુએ તેને સમશેર ખાલાદર્શી ખીતાબ આપ્યો તથા હવે સેનાપતીની જગા આપી, એ દામળ ગાયકવાડનું કુળ હાલ વડોદરામાં રાજ્ય કરે છે.

પ્ર. ખાણસાવ પેરવા વિશે શું જાણો છો?

ઉ. મરાઠી રાજ્યમાં એના શિવાળ માહારાજ જેવો કોઈ થયો નથી એકો મોથ સરદાર મુખી હાસ દાણા, હુંટ, વિગરે મેળવ્યું. એટલેજ

નથી પણ તેની ચાલાકીના વખતમાં ગરીબ સોડોમાંથી સિંધીઆ ન હોલકર એવા ખાણદુર નરો કિપર નિકળી આવ્યા ખાણરાવમાં પણ રાજ્ય કરવાના શુરૂ નહોતા. પણ આખા ભરતખંડના ધણી થવાની મગ્થ હતી. તેથી એણે મોટાં મોટાં ભાષણો આપી સરકારોને તથા રાજ્યને ઉદ્દેશી મોટી લડાઈઓ ચલાવી.

પ્ર० ખાણરાવે ક્યાં ક્યાં લડાઈઓ ચલાવી.

હ૦ માળવા શુજરાત, ને છેલ્લે પાદશાહ તથા નિજમ સાથે ને તેમાં સંઘર્ષાને હરાવ્યા તેમજ પોર્તુગીજ સાથે લડાઈ કરી વસાઈ છતી કોકણ છતી લીધું.

પ્ર० હોલકર અને સિંધીઆના વચના સ્થાપનાર કોણ?

હ૦ ઇંદોરમાં હોલકરનો વંશ સ્થાપનાર રાણોજી સિંધિયા હતા. ને

પ્ર० ઉલોધની લડાઈ કોની કોની વચે થઈ અને તેનું પરીણામ શું થયું?

હ૦ ૫૦ મ૦ ૧૭૩૪ માં ખાણરાવે ખંડેરાવ ડાભાડેને હરાવ્યો.

પ્ર० તે વખતે ક્યાં ક્યાં કોનાં રાજ્ય હતાં?

હ૦ ૧ પુનામાં રાજધાની કરી પેશ્વા કુલ અખતીઆર ચલાવના સામ્યા ૨. રમુજી પેશ્વાના વરાઠમાં રાજ્ય. ૩ ધારમાં આણંદરાવના કુવળા રાજ્ય ૪ વડોદરામાં ખીખણના પુત્ર દામાજી ગાયકવાડનું રાજ્ય ૫. ઇંદોરમાં ગણદારગવ હોલકરનું રાજ્ય ૬ ગ્વાલીઅરમાં રાણોજી સિંધીઆના દીકરા જયપા સિંધીઆનું રાજ્ય ૭ આકલોટમાં ફતેહનંદનું રાજ્ય ૮ કોટાપુરમાં ચાહુના પિત્રાઈ ભાઈ સંભાળનું હતું.

પ્ર० ખીજી શાહુએ કેઈ સાલમાં પેશ્વાથી સ્વતંત્ર થવાનો ચત્ન કર્યો?

હ૦ ચત્ન ૧૮૦૧ માં

પ્ર० આ સખમથી પેશ્વાએ શાહુનું શું કર્યું?

હ૦ પેશ્વાએ તેનું રાજ્ય છીનવી લઈ તેને અને તેના બે દીકરા નામે ખાળા સાહેબ અને આપાસાહેબ એ ત્રણેને કેઈ કર્યા.

પ્ર० પેશ્વાનું રાજ્ય કોણે અને કેઈ સાલમાં છલું?

હ૦ ૬૦ સ૦ ૧૮૧૮ માં ઇંગ્લેન્ડે છતીને ખાળાસાહેબ (પ્રતાપસિંહ)ને સતારાની ગાદીએ ખેસાડીને કેટલીક મુલક આપ્યા.

પ્ર० ખાળાસાહેબને ગાદીએથી કેમ ઉઠાડી મુક્યો; ને તેની પછી કોને

માદી આપી?

ઉં તેના ઉપર ફીલ્ડરનો વેહેમ આવવાથી તેને ઉઠાડી મુકયો; ને તેની પછી તેના બાઈ આપાસાહેબને માદીએ ખેંસાડયો.

પ્રં આપાસાહેબ મરી ગયા પછી રાજ્યનું શું થયું?

ઉં ઇંગ્લેન્ડ સરકારે રાજ્ય ખાલસા કરી લીધું ને તેના દત્ત પુત્ર રાજ્ય સાહેબને ૫૦,૦૦૦ રૂપીઆનું પેન્શન મળે છે, પણ તે રાજ્ય કહેવાતો નથી.

પ્રં પાણીપતનો લડાઈ કોની કોની વચ્ચે થઈ ને તેમાં શો પરીણામ થયો?

ઉં અહમદ દુરાની અને વિશ્વાસરાવની વચ્ચે ૬૦ સં ૧૭૬૧ માં થઈ તેમાં વિશ્વાસરાવ હાર્યો.

પ્રકરણ ૧૨ મું.

પ્રં ત્રીખકરાવ મામા, હરોપંથ, રામ શાસ્ત્રી, સખાગમ ખાપ અને નાના કર્નવીશ નામે પ્રખ્યાત પુરૂષોનો કોના રાજ્યમાં ઉત્પન્ન થયે?

ઉં પેટેલા માધવરાવ પેશ્વાના વખતમાં

પ્રં ડભોઈ તથા અમદાવાદ કયા સરકારે જીત્યાં ને કેઈ નાનામાં?

ઉં માડડ સરકારે ૧૭૮૦ માં જીત્યાં.

પ્રં સાલખાઈનું તહનામું કોની કોની વચ્ચે ને તેમાં શી સરતો થઈ?

ઉં સાલખાઈનું તહનામું ૧૭૮૨ માં ઇંગ્લેન્ડ અને મરેઠા વચ્ચે થયું તેમાં એવા કોલકરાર કર્યા કે મરેઠાનો મુલક ઇંગ્લેન્ડે પાછો આપવો, ઇંગ્લેન્ડ તથા પોર્તુગીઝ સિવાય ખીજ કોઈ યુરોપીઅન પ્રજાને મરેઠા રાજ્યમાં રાખવી નહી. ભરૂચ સીંધીઆને આપવું, કર્ણાટક માં હિંદુરે જીતેલો મુલક પાછો આપવાને મદદ કરવી ને રાગોખાને દર મહીને ૨૫૦૦૦ હજાર રૂપીઆનો ચગાર પેશાએ આપવો.

પ્રં કર્દલાની લડાઈ કોની કોની વચ્ચે શા કારણથી ને શો પરીણામ થયો?

ઉં નીજામે ચડેલી ખંડણી નહી ભરી તેથી પેરવાએ તેના રાજ્ય ઉપર ચડાઈ કરી અને તેને તાબે થવાની જરૂર પડી અને નીજામે પેરવાને તથા કર્દલા રૂપીઆ ને કેટલાક પ્રાંતો આપવા એવી સરતો

મધ.

૫૦ વસાઈનું તહનામું કોની કોની વચે ને તેની સરતો?

૬૦ વસાઈનું તહનામું ૧૮૦૨ માં ઇંગ્લેન્ડ અને આશ્ચર્ય પેશ્વા વચે થયું તેમાં એવા હોલકરાર થયા કે બાહ્યશવને ઇંગ્લેન્ડે ગાદી પાછી આપાવવી અને તેના રાજ્યનું સ્થાનુ કરવું. એ માટે પુનાની પાસે ઇંગ્લેન્ડ ફોજ રહે અને તેના ખર્ચ પેટે પેશ્વાએ ૬૦ લાખ રૂપિયા આપવા; સુરત ઉપર કચો દારૂ રાખવો નહીં; નીજમ તથા ગાયકવાડની વગે વાંચો ઉઠે તો તેની પંચાત ઇંગ્લેન્ડે કરવી. ઇંગ્લેન્ડે જે સુરોપીઆન બંડે મુમનાવટ હોય તેમ ને રાજ્યમાં રાખવા નહીં અને ઇંગ્લાંડના નાવકપટ્ટી ગિર રહેવું.

૫૦ પેશ્વાએ અમલનો અંત કોના વખતમાં આવ્યો ને શી રીતે?

૬૦ બાહ્યશવ પાછો ઇંગ્લેન્ડ જઈને મુલકમાંથી કરી લડ્યો ત્યારે ૧૮૧૮ માં તેને હનગોને ઇંગ્લેન્ડે તેની ગાદી લઈ લીધી અને ૮૦૦૦૦૦ રૂપિયા વર્ષેશન ખાંધી આપો જેમ મહારાજાવને મદ્રાસ મોકલ્યા હોય. તેમ તેને કોના પાસના ખાંધુર ગામમાં રહેવાને મોકલ્યો આ રીતે પેશ્વાઈ અમલનો અંત આવ્યો ૧૮૧૮ માં.

૫૦ નામોનાં નામોનાં કલ રાલમાં ખની તે લખ્યો; નારાયણ પેશ્વાનું મુન, નારાયણ ને તારાયણ માલખાઈનું તહનામું. માધવજી સિંધી-આણ નુલ, નારાયણ ને પેશ્વાવનો આત્મકાત અને સિંધીઆ અને રાલડગ ને દ.

૬૦ નારાયણ પેશ્વાનું ખન ૧૮૦૨ માં, વાર ગામનું તહનામું ૧૭૭૯ માં સાલખાઈનું તહનામું ૧૭૮૨ માં, માધવજી સિંધીઆનું મૃત્યુ ૧૭૮૪ માં સવાઈ પેશ્વાના આત્મકાત ૧૭૯૫ માં, અને સિંધીઆ અને હોલકર વચે લુદ્ધ ૧૮૦૦ માં થયું.

પ્રકરણ ૧૩ મું.

૫૦ ઇંગ્લેન્ડે મુખધ, મદ્રાસ અને કલકત્તા નગર, શી રીતે વસાવ્યાં?

૬૦ પોર્ટુગલના રાજ્યે પોતાની કુવરી ઇંગ્લાંડના બીજા ચારલસ વેરે પરગુાવી; તેની પેરેરામણીમાં એ બેઠ ચારલસને આપ્યો, ચારલસે તે

જેટ પછી ઇસ્ટ ઇન્ડિયા કંપનીને વેચાતો આપ્યો; ૬૦ સં ૧૯૬૮
વિજય નગરના રાજાના સાથ પાસેથી જમીન વેચાતી હક ઇંગ્લેન્ડ
એ મદ્રાસ વસાવ્યું ૬૦ સં ૧૯૩૯. ઔરંગઝેબના વખતમાં
મુઝલ સરકાર પાસેથી કલકતા નામે ગામ ઇંગ્લેન્ડને વેચાતુ લીધું
ને ત્યાં ફીલ્ડો ખાંધો; ને કલકતા વસાવ્યું. ૬૦ સં ૧૯૭૬

પ્ર૦ અંજુરની લડાઈનું કારણ અને તેનો પરીણામ સાલ સાથે લખો?
૬૦ તંજાવરના મરેહી રાજા પાનેથી ચંદા સાહેબે ઠેરકલ ખંદર છીનવી
લીધું તેથી રાધાજી અને મીસરીરાવ નામે મરેહી સરદારોએ કબ્જા-
ટકના નવાખ ઉપર ચડાઈ કરી, નવાખ દોનતઅલીને અંજુર આગળ
હરાવ્યો; એ લડાઈમાં નવાખ માર્યો ગયો ૬૦ સં ૧૭૪૪.

પ્ર૦ ઇંગરેજને દેવીકાટા થી રીંતે મળ્યું?

૬૦ તંજાવરની ગાદી નાટે એ લાઈએ લડતા હતા. તેમની વચમાં ૫૦-
વાધી ઇંગરેજને દેવીકાટા ૬૦ સં ૧૭૪૮ માં મળ્યું.

૬૦ વાદવાસની લડાઈ કોની કોની વચે કઈ સાલમાં અને શો પરીણામ
થયો?

૬૦ ઇંગરેજ સરકાર કર્નેલ ફ્રેડેરિક અને જુસી નામના ફ્રેંચ સરદારો
ને હરાવ્યા. ૬૦ સં ૧૭૫૯.

પ્ર૦ નીચેની સાલોમાં કેઈ દેઈ ખીનાએ ખની તે લખો? ૧૯૭૪, ૧૭૪૬,
૧૭૪૯, ૧૭૫૦, ૧૭૫૧, ૧૭૫૨, ૧૭૫૫, ૧૭૫૬, ૧૭૬૧.

૬૦ ૧૭૬૪ માં ફ્રેંચ લોકોએ પાંદોસરી વસાવ્યું, ૧૭૪૬ માં ફ્રેંચ લોકો-
એ મદ્રાસ જીત્યું, ૧૭૪૯ માં ફ્રેંચ સરકાર જુરસીએ જીતના કીસા
જીત્યો. ૧૭૫૦ માં દુપ્લીઆપ્પાદ તથા દુપ્લીનો કીર્તી રતંજ એ ખ
થયાં, ૧૭૫૧ માં મુજ્જરજંગનું જીત અને સલામતજંગનું ગાદી
એ ખેસવું; ૧૭૫૨ માં ત્રીચિનાપલીનો ઘેરા અને તેમાં ઇંગરેજ
નો જય, ચંદાસાહેબનું મૃત્યુ, અને કલાઈવનું પહેલી વાર ખંડાડ
જવું. ૧૭૫૫ માં ઇંગરેજ અને ફ્રેંચ વચે સલાહ થઈ અને દુપ્લી
નું મરણ થયું. ૧૭૫૬ માં કલાઈવનું હિંદુસ્તાનમાં ખાટુ આવવું
અને ૧૭૬૧ માં લાલોનું મરણ થયું.

પ્ર૦ દુપ્લી, લાખદોન, જુસી, લાલી, માલીન. દુગ્રાસ એ કોણ હતા?

૬૦ એ સધળા ફેંચ પોદપાહતા દુષ્ટો એ આખો ભરતખંડ છતી યેવા ની ધારણા કરેલી હતી ને તે પ્રમાણે એણે કેટલીવાર જ્ય મેળવી નિજમને કણાટકના હરખારમાં ફેંચવું ચલણ પથું ને ધણું ખરું દક્ષિણમાં ફેંચા કરે તે ધાય, એમ ધણું પણ કલેવ નામના ઇંગરેજ ની પણ દુષ્ટેના જેવીજ ધારણા હતી, તેણે ફેંચોની સત્તા તોડી ઇંગરેજ રાજ્યનો પાયો નાખ્યો. તે ફેંચોની સત્તા લાલીની ખેવડા અને લાધે તથા ફેંચ સરદારોના કુસંપને લીધે તથા કલેવ જેવા ઇન્દ્રા ને શુરા ઇંગરેજ આગળ કંઈ ન ચાલવાથી પડી જાગ્યું.

પ્રશ્ન ઇંગરેજે દક્ષિણમાં સત્તા મેળવી તે શી રીતે?

૬૦ નિજમની ગાદીને માટે મુજફ્ફરજંગને નાશીરજંગને લક્ષ્મર ચાલી તથા કણાટકની ગાદી માટે ચંદા સાહેબને અન્નાદીનની તથા ચાલી તથા કણાટકની ગાદી માટે ચંદા સાહેબને અન્નાદીનના તરફ હતી તેમાં મુજફ્ફર ને ચંદા સાહેબને ફેંચાએ મદદ કરી ને તેની વીરુદ્ધ પણ તરફ ઇંગરેજોએ મદદ કરી. તેનાં ફેંચ સરદારો પહેલાં તે જીત્યા પણ પાછળથી કલેવ નામે ઇંગરેજ સરદારે તેમની ધારણા ધુળ મેળવી. પોતાના પણ વિજય હોય તેથી દક્ષિણમાંના ઘણા નાલક ઇંગ્રેજોને મળ્યા.

પ્રકરણ ૧૮ મું.

પ્રશ્ન આધારી કોટડીનું મુજ કારણ ને તેનું છેવટ પરીણામ શું?

૬૦ ખંગાળાનો નવાબ સુરાજ હદદોલાનો ગ્રામ કેદી ઇંગરેજને શરણે રહ્યા હતા તે નવાબે પાછો માગ્યો પણ કલકત્તાના ઇંગ્રેજોએ તેનો હુકમ માન્યો નહીં. ત્યારે તેણે ઇંગરેજોની વખારો છુટી. અને માંડી રોજ સાથે કલકત્તા જીતવાને નિકળ્યો તે કિલ્લામાં થોડાં માણસો હતાં તેમાંથી કેટલાએક માણસો નાશી ગયા, ખીજા મરાયા, અને એકસો ઉતાળીસ ઇંગરેજો રહ્યા તેમને નવાબે કેદ કરી એક નાની આધારી કોટડીમાં પુર્યા. ત્યાં તેઓ પાણી તથા પવન વિગેરે ની તંગીથી ખુબ રીંખાયા સવારે કોટડી ઉધાડીને જોયું તો તેમાંથી તેવીસ ઇંગરેજ જીવતા નિકળ્યા. આ માઠા સમાચાર મહાસ પોચતાં કલાઈવ મોટું લરકર લઈ ખંગાળા આજો કલકત્તા પાછું જ.

તી લીધું અને નવાખને હરાવીને તેની સાથે સંધી કરી.

પ્ર. આ પછી હુરાજ ઉદ્દેશના દરબારમાં શું કાવતરું ચાલ્યું?

હ. તેના દરબારીઓ અને કારબારીઓએ છાની મીજલસ કરી કે હુ-
રાજઉદ્દેશના ગાદીએથી ઉઠાડી મૂકીને તેના સેનાધીપતી મીરજી-
દરને ઇંગરેજની મદદથી ગાદી અપાવવી

પ્ર. અમીરનું કોણ હતું?

હ. તે એક મોટો લેખારી વાળીયો હતો, ને ઇંગરેજ મોઝાનો દલાલ હતો.
તે આ છાની મીજલસ રાખેલ હતો અને તે લોકો હતો. તેથી
તેણે કહ્યું કે તમને માથે કરીઆ અને તમને તો આ કાવતરું ન-
વાખથી છતુ રાખ. ઇંગરેજ તેની માગણી પ્રજ્વલ રાખવાનું કોળ ખ-
તાવું ને પાછળથી તેને જીદુ ખત ખનાતીને ઉતર્યો તેથી તે ખીચા
વનાં સાતડ કટકી ગઈ.

પ્ર. આગાની લડાઈ કોની કોની વચ્ચે થઈ ને તેનો પનાણામ શો રહ્યો?

હ. સન ૧૭૫૭ માં પલાસી આગળ કલાઈને હુરાજ ઉદ્દેશના લડાઈ
થઈ તેમાં કલાઈવ જીત્યો ને મીરજીદર નવાખ ખનાવ્યો અને હુ-
રાજ ઉદ્દેશ હાર્યો તેથી વેશ ખદલી તે નારો કાઢ માણુલ તેને ખ-
તાવવાથી મીરજીદરે તેને પકડ્યો અને પોતાના હીકરા મીરાનના
કમળમાં સાંધ્યા મીરાને તેને ફૂર રીને મારી નાખ્યો.

પ્ર. મીરકાશીમ કોણ હતો ને તેને ઇંગરેજ જોડે કેમ વિગ્રહ થયો?

હ. અંગાણનો નવાખ મીરજીદર દેવાદાર થઈ ગયો હતો. તેથી ઇંગરેજો
ને કમળ કરેલું નાણું આપી શક્યો નહી તે ઉપરથી તેમણે મીરજી-
દરના પૈસાદાર જમાઈ મીરકાશીમને ગાદી. આ મીરકાશીમ કાપ-
ના ઇંગરેજ લોકોના વેપાર ઉપર હાંસલ ન હોવાથી પોતાના દે-
શીઓના વેપાર ઉપરથી હાંસલ કાઢાડી નાંખ્યું, તેથી કંપનીની ઉ-
પજને ધક્કો લાગ્યો, તે ઉપરથી ઇંગરેજ અને તેની વચ્ચે ઘેરીઆ
આગળ લડાઈ થઈ.

પ્ર. ઘેરીઆ, બકસર, અને કાલ્હીની લડાઈ કોની કોની વચ્ચે ને કેમ
સાલમાં?

હ. ઘેરીઆની લડાઈ ૬૦ સ. ૧૭૬૩ માં ઇંગરેજ ને મીરકાશીમ વચ્ચે

યધ તેમાં ઇંગરેજ જીયા બકસરલી લડાઈ ૪૦ સ૦ ૧૭૬૪ માં
અવોધ્યાના સુબા સુબ્બદે—દોષા ને મીનરો વચે યધ, તેમાં સુબ્બ
દે દોષા હારયો. કાલ્પીની લડાઈ ૪૦ સ૦ ૧૭૬૪ માં યધ તેમાં
ઇંગરેજોએ સુબ્બદેને લથા મરદાઓને હરાવ્યા.

પ્ર૦ તજુ જોઠકા થયેલા રાજાઓનાં નામ શાં ને તેઓ જોઠકા થઇને
ઇંગરેજ સાથે કેઇ લડાઈ લડયા?

ઉ૦ મોરકાથીમ સુબ્બદેદોષા અને ચાહઆલમ એ તજુ પટ્ટા આ-
ગળ ૧૭૬૧ માં ઇંગરેજ સાથે લડયા પણ તેમાં તેઓ હાર્યા.

પ્ર૦ કલાઈને ખીજવાર ઇંગલાંડ જઈ આવ્યા પછી શાશા સુધારા કર્યા?

ઉ૦ તેણે સરકારી અમલદારોને વેપાર કરવાની મના કરી ને સરકારી
લોકોને ખેવડુ ભાડુ મળતું હતું તે બંધ કર્યું આથી ફોજમાં બંડ
હટ્યું પણ કલાઈ તે બહાદુરીથી સમાયું.

પ્ર૦ રેવ્યુલેટીંગ (નવી ગોઠવણનો વહીવટ) શો હતો ને તે કેઇ સા-
લમાં થયો?

ઉ૦ ૧૭૭૩ માં રેવ્યુલેટીંગ આકટ પસાર થયો તેમાં એકું કર્યું કે બં-
ગાળાનો ગવરનર જનરલ કહેવાય અને તે મદ્રાસ અને મુંબાઈના ગ-
વરનો ઉપરી થાય. ગવરનર જનરલની સાથે કામ કરવાને એક
કૉન્સીલ ઠરાવી. એ કૉન્સીલના અને ગવરનર જનરલના અમલ પ્ર-
માણે હિંદુસ્તાનમાં કંપનીનું રાજ્ય આલે કલકત્તામાં એક મુખ્ય
ન્યાયાધીશ અને લણ ઉપ ન્યાયાધીશોની સુપ્રીમ કોર્ટ રચાવી, પ-
હેલ વેહેલા ગવરનર જનરલ વોર્નરેટીંગ્સ થયા તેને કૉન્સીલના મે-
મ્બરો સાથે બનતું નહોતું.

પ્ર૦ કાલીના બંડનું કારણ શું.

ઉ૦ ૧૭૮૦ માં કાથી રાજા ચૈવતસિંગ જોડે કરાર કરતાં હેસ્ટીંગ્સ
પાંચ લાખ રૂપીઆ વધારે માગ્યા તે રાજાએ આપવાનું ના કહેવા
થી હેસ્ટીંગ્સે તેનો પચાસ લાખ રૂપીઆ દંડ કર્યો તે દંડ વસૂલ
કરવાને તે પડે કાથી ગયો ને ચૈવતસિંગને કેદ કર્યો આ જુલમથી
કાથીની રદખત કાપી ને ઇંગરેજ પહેરેગીરોને મારી નાખી તેમણે
રાજાને છોડાવ્યો ૧૭૮૦ માં.

પ્ર૦ રાય દુર્લભ, વાન્સીભાર્ત, આનંદરાજ, નંદકુમાર એ રાજા હતા?

હ૦ રાયદુર્લભ સુગજ ઉદયલાલો ખજાનચી પાત્ર ધંગરેજ તરફ ગયેલો વાન્સીભાર્ત કલકત્તામાં ગવરનર.

આનંદરાજ ઉત્તર સરકારનો રાજા ફરંગીના પદમાંથી નિકળી ધંગરેજને મળ્યો હતો.

નંદકુમાર હેસ્તીંગસની સામા ફગીઆદ કરનાર હતો. તે તેથી તે-
નું મોત થયું હતું.

પ્ર૦ હેસ્તીંગસ કોણ ને તેણે શાં કામ કીધા?

હ૦ પેહેલો ગવરનર૦જનર૫ હેસ્તિંગસ ધયાં તેમ જ૦સી૦ સાથે આગ-
ખનાય કર્યો નંદકુમારને મારી નાખ્યો. તે પેલા કલાવવા માટે
કાશીના ચૈત્રતસોંગ તથા અયોધ્યાની બેગમે ઉપર જીલમ કરતો હતો.

પ્ર૦ નાયેની સાથેમાં શી શી ખીનાઓ ખની? ૧૭૫૬, ૧૭૫૮, ૧૭૬૦
૧૭૬૩, ૧૭૬૪, ૧૭૬૫, ૧૭૬૭, ૧૭૭૪.

હ૦ ૧૭૫૬ માં અલીવર્દીખાનનું મરણ, ૧૭૫૮ શાહઆલમની ખંગાળા
ઉપર રવાની, ૧૭૬૦ માં પટણાની પહેલી લડાઈ કલાઈવને ઉમરાવ
પદવી મળી, મીરજાફરને ગાદી ઉપરથી ઉઠાડી મુક્યો અને મીરકા-
શીમનું ગાદીએ બેસવું ૧૭૬૩ માં ઘેરીઆની લડાઈ ૧૭૬૪ માં
દેશી પક્ષટણનો ખજાનો ૧૭૬૫ માં મીરજાફરનું મૃત્યુ ૧૭૬૭ માં
કલાઈવનું બેલી નખતેઈમલાંડ જવું ૧૭૭૪ માં રાહોલા બેડે મદદ
થયું.

પ્રકરણ ૧૫ મું.

પ્ર૦ હેદર અલીની સંલેખમાં ઉપતી ખતાવો?

હ૦ મૈસુરના રાજા નંદરાજની ફોજમાં હેદરઅલી એક દુકાનીનો નાયક
હતો ફોજમાં હાજર થયા પછી તેણે સાહસ, શુરવીરપણું અને
હસ્તકરી મોટા સુજો ખતાવ્યા તથા તે ફોજમાં મોટી પદવીએ મડયો
ખાજખી તેણે પોતાના હાથ નીચે છટારાઓનો જમાવ કરી મોટી
ફોજ એકઠી કરી પોતાના રાજા ઉપર મડાઈ કરી તેને ગાદીએથી
ઉઠાડી મુકીને પોતે મૈસુરની ગાદીએ બેઠો ૬૦ સ. ૧૭૬૧

૫૦ હૈદરખાલી જોડે ઇંગરેજોને કેમ કેમ મુજબ લડાઈ થઈ ગઈ હતી સાથે સાથે દર્શાવો.

ઉ૦ આંધ્ર ૧૭૬૭ માં કનેટ રમીંગ હૈદરને હરાવે ત્રીનોમાલી ૧૭૬૭ માં કનેટ રમીંગ હૈદરને હરાવે અંગામ ૧૭૬૭ માં ઇંગરેજો હૈદરને હરાવે. ગોલીગોરની પહેલી લડાઈ ૧૭૮૦ માં હૈદરે કનેટબેલ-લીને હરાવે ૧૭૮૧ માં ગોર્તોનેગોની લડાઈમાં પોર્ટીગેરની બીજી લડાઈમાં અને સોલીંગરની લડાઈમાં કનેટબેલ હૈદરને હરાવે. ૬૦ સ૦ ૧૭૮૧ માં ચિલાંચપની લડાઈમાં હૈદરે કુટને હરાવે. ૧૭૮૨ માં પનાઆનીની લડાઈમાં ઇંગરેજો હૈદરને હરાવે.

૫૦ કેમ કેમ લડાઈમાં હૈદર જીતે?

જ૦ ગોલીગોરની લડાઈમાં તેણે કનેટ બેલીને ૬૦ સ૦ ૧૭૮૦ હરાવે હતો ૬૦ સ૦ ૧૭૮૧ માં ચિલાંચપની લડાઈમાં તેણે સર આદર કુટને હરાવે.

૫૦ હૈદરખાલીના ઊકાગ ટીપુ સાહેબ ઇંગરેજોને કેમ કેમ લડાઈમાં થઈ ને કેમ સાબમાં?

જ૦ ૬૦ સ૦ ૧૭૬૧ માં ચિમોયાના ઇંગરેજો ટીપુને હરાવે તમજ અરિકરામાં કનેટવાલીંગ ટીપુને હરાવે ન ૬૦ સ૦ ૧૭૮૦ માં સદાસીરની લડાઈમાં ટીપુ હારે. ૬૦ સ૦ ૧૭૮૫ માં માલોલી અને ચીરંગપટ્ટુ આગળ ટીપુને ઇંગરેજોએ હરાવે; અને તે-લી લડાઈમાં એટલે સીરંગપટ્ટુની લડાઈમાં તેણે મોત મળું.

૫૦ મદ્રાસ સાથે આર લડાઈમાં કેમ કેમ માલમાં ને નેવા અંત કાળે આવી?

જ૦ (૧) ૬૦ સ૦ ૧૭૬૮ માં મદ્રાસનું તહનામું કરી અંત આણ્યો પછી ૬૦ સ૦ ૧૭૭૮ માં ચરૂ થઈ ને ૬૦ સ૦ ૧૭૮૪ માં મંગલોરનું તહનામું કરીને (૨) લડાઈમાં અંત આણ્યો પછી ૬૦ સ૦ ૧૭૮૧ માં (૩) ત્રિપુર ગયો ૬૦ સ૦ ૧૭૮૨ માં કનેટવાલીસથી હાર પામી રાજ્યનો સિરના તથા દંડ આપી ૬૦ સ૦ ૧૭૮૨ માં (૪) લડાઈમાં અંત આણ્યો. પછી ૬૦ સ૦ ૧૭૮૮ માં અમમાન ન સેલેવાથી ગયો ત્રિપુર થયો તે ૬૦ સ૦ ૧૭૮૮ માં ટીપુ મુલાખી અંત આણ્યો.

પ્ર. ચેન્નુલીની લડાઈ કોની કોની વચે થઈ અને તેનો શો પરીણામ થયો?

ઉ. ૪૦ સ. ૧૭૭૨ માં ચેન્નુલીની લડાઈ થઈ તેમાં માધવરાવ ચેન્ના-
એ હૈદરઅલીને હરાવેલા.

પ્ર. મદ્રાસના તહનામાથી શું થયું?

પ્ર. ૪૦ સ. ૧૭૬૬ માં મદ્રાસનું તહનામું થયું તેનાથી લડાઈ થયા પહેલાં
બંને પક્ષનાખાએ જેવી રમતીમાં હતા તેવી સ્થિતિમાં પાછા
વેલા.

પ્ર. હૈદર કેઈ ચાલમાં મરી ગયો?

ઉ. ૪૦ સ. ૧૭૮૨ માં

પ. નીચેની આલોખા કઈ કઈ બીનાઓ બની? ૧૭૬૪, ૧૭૬૬, ૧૭૭૨,
૧૭૮૧, ૧૭૮૪.

ઉ. ૧૭૬૪ માં હૈદર બેંગલુર લીધું ૧૭૬૬ હૈદર અલીએ કામોકટ લીધું
૧૭૭૨ માં કુર્ગ પ્રાંતમાં ફેર ૧૭૮૧ માં મિસોર અને વસંદા વચે
યુદ્ધ થયું, ૧૭૮૪ માં માંગલોરનું તહનામું

મહારણ ૧૬ મું.

પ. હેસ્ટિંગસ ક્યારે વિલાયત ગયો, તેના પછી કોણ ગવરનર જનરલ
થયો?

ઉ. તે ૧૭૫૫ માં વિલાયત ગયો અને તેના પછી મેર્ડ કાર્ગનાલીસ ગ-
વરનર જનરલ થયો?

પ્ર. પીટના બીલ વિષે તમે શું જાણો છો?

ઉ. પીટના નામે ઈંગ્લેન્ડ મુખ્ય પ્રધાન હતા તેણે એક કાયદો મંજુર કર-
ાવ્યો તેથી ઉચ્ચ ઈંગ્લીશ કંપનીના કાયદોદ્રેશમાંથી ત્રણ જાણી
તમણે ગુપ્ત મંડળી નીમી ને તે નંડળી તેમને નામે કામ ચલાવે
એ ત્રણને માથે ઈંગ્લાંડના રાજ મત્રી મંડળીમાંથી છ મંત્રીઓની
સલાહ બનાવી અને તેમના હુકમ પ્રમાણે કામ ચાલે એવું ઠરાવ્યું,
એ છમાં જે પ્રમુખ હશે તેને ભરતખંડ ખાતાને પ્રધાન ગણવો ક-
લકતાના ગવરનરની કાઉન્સિલમાંથી આર. મેન્સફોર્ડના ત્રણ થયા અને

મુંખામું અને મદ્રાસના મવરનરોને માટે કાંઈનિશા કરાવી;

પ્ર. કોઈએનું ખીંચ શું હતું?

જ. કોઈએ નામ મુંખામું વચ્ચે આગની સભામાં એક કામદો મંજુર કરવાને ધારણા કરી, તેમાં કંપનીનો વહિવટ તેના કાયદેકદેથી ખસેલી બધને પારલામેંટે નીમેલા અમલદારને સોંપવો. અને વેપાર કાયદો-કદેરોને હાથ રાખવો પણ આ કાયદો તેના રાજ્યને ઠીક લાગેલા નહીં તેથી ના મંજુર થયો.

પ્ર. લોર્ડ કાનવાલીસ ક્યારે આંચો?

જ. ૪૦ સ. ૧૭૮૬ માં આંચો.

પ્ર. લોર્ડ કાનવાલીસ શા શા સુધારા કર્યા?

જ. તેણે આવી ઇંગરેજ અમલદારોને ગાંઠો મોઢે કંકાસ કરતા તથા; લાંબ ખાતા અને ખોટી રીતે ધન મેળવતાં અટકાવ્યાં. એ વખતે નોકરોના પગાર ટુંકા હતા અને નેપાસ્તી તથા ખીંચે આડે રહેતે મેસા મેળવવાનો પ્રસંગ વધારે હોતા અને તેથી કોઈ કોઈ વાર લાલગમાં આવી પડતા આવી અનીતી અટકાવવાને નોકરોના તેમની લાપટી પ્રમાણે પમાર વધાર્યા મક્કાત હાંકી કાઢ્યા અને તે ગેતવણી આપ્યા પછી જો ધારા પ્રમાણે ન વરતે તો શીસા કરવી.

પ્ર. ઉત્તર સરકાર પ્રાંત ઇંગ્લેન્ડને કોની પાસેથી કેંઈ સાલમાં મળ્યા.

જ. નીલમ સરકારે તેના કરાર પ્રમાણે ઉત્તર પ્રાંત ઇંગ્લેન્ડને ૧૭૮૮ માં આપ્યા.

પ્ર. અરીકેરાની લડાઈ કોની કોની વચ્ચે અને કેંઈ સાલમાં થઈ?

જ. ૧૭૯૧ માં અરીકેરાની લડાઈમાં લોર્ડ કાનવાલીસ ટીપુને હરાવ્યો.

પ્ર. કાનવાલીસ પછી કોણ ગવરનર જનમલ થયો?

જ. લોર્ડ કાનવાલીસ પછી સરજન સેંચર થયો ૧૭૯૩.

પ્ર. કર્દલાની લડાઈ ક્યારે ને કોની કોની વચ્ચે થઈ?

જ. ૧૭૯૫ માં કર્દલા આગળ મરેઠાઓએ નીલમલે હરાવ્યો.

પ્ર. સરજનસેંચર પછી કોણ ગવરનર જનમલ થયો?

જ. તેના પછી ૧૭૯૮ માં લોર્ડ મીર્જાગટન (માર્કીસ વેલ્સલી) થયો.

પ્ર. વેલ્સલીએ કંઈ કંઈ લડાઈઓ કરી?

ઉં. આસાઈ આગળ દોહતરાય લખા ચૂકેલે જાન્યેય થયા આગામી આ-
ગળ સિંધીઆને અને જોડાણને હરાબો. જેના ઉંડામાં છં. સં.
૧૮૦૪ જરતપુરનો ઘેરો છં. સં. ૧૭૬૭ માં કીધગત વેરો ને વંશ
પરંપરાના થટા આપી આગળ કિયાના તથા જોડાણ કાયદા થયા
સરખાનસોર આગળે કુદે ના તરફ થઈ.

પ્ર. સરખાન સોરના વખતના કયા કયા રાજાઓના કિયલ થાયલ થયું?

ઉં. કલોદકનું રાજા જંગરેજોએ ૫૦. ૨૦ ૧ ૦૨ માં ખાલમા કુલું ને
અયોધ્યામાં જાલ ધરાપો તથા રીડિંટ વેરીનું જુન ચવારી નવાખને
કેલે કયો.

પ્ર. તેનેસ્લીના વખતના - જાજુના સાથે ખનું?

ઉં. મોહર જાજુ, અપાખા ખા મસા કુલું મરાઠા સિંધીઆ અને હા
કુલ, તથા જોડાણને તેમ જરતપુરના ગજાને પજુ નરમ પાડી ફગર
કરાવી લીધા.

પ્ર. ઇંગ્લેન્ડને સુરત થી શું મળ્યું?

ઉં. ૧૮૦૦ માં ઇંગ્લેન્ડે સુરતના નવાખને પેનથન આપી તેની પાકયા
તે મોહર અને તેના પ્રમણા લલ લીધા.

પ્ર. જોડે લોક કહ કહ લડાઈઓ લખો?

ઉં. ૧૮૦૩ માં તેણે કીલ્લી, આગ્રા અને સારવારી આગળ સિંધીઆને
હરાબો ૧૮૦૪ માં તેણે ફરકાખાદની લડાઈમાં હોલકરને હરાબો.

પ્ર. સિંધીઆ સાથે ઇંગ્લેન્ડને જે લડાઈઓ થઈ તેમનાં નામ સાથે
નામ લખો?

ઉં. હપર કીલ્લી લલ લડાઈઓ અને આગામની લડાઈમાં પણ ૧૮૦૩
માં જનરલ વેલસ્લીએ સિંધીઆને હરાબો.

પ્ર. હોલકર સાથે ઇંગ્લેન્ડને કહ કહ લડાઈઓ થઈ તેના નામ સાથે
નામ લખો?

ઉં. હપર કીલ્લી તે ફરકાખાદની લડાઈમાં અને તેજ સાલમાં દોગમદની લ
ડાઈ થઈ તેમાં ફ્રેન્ચે હોલકરને હરાબો ૧૮૦૪

પ્ર. સુરમા સાથે ઇંગ્લેન્ડને કહ કહ લડાઈઓ થઈ તેનાં નામ સાથે
નામ લખો?

૬૦ ૧૮૧૫ માં મહુનની લડાઈ થઈ તેમાં ઈંગરેજે શીખને હરાવ્યા,
અને ૧૮૧૬ માં મહવાનપુર અને હરીહરપુરનાં લડાઈ થઈ તેમાં
પણ ઈંગરેજે જીત્યાને હરાવ્યા.

૭૦ દેવગામની નાંધાં વિશે તમે શું જાણો છો?

૬૦ જોરાવાડમાં દેવગામના ગામને કુટક ખાલાસુર વધી નદીની પરિચય કાં
હોતો તેના બીજાં નાંધાંક મુલક ઈંગરેજોને આપવો એવી સંધી
કરી તથા તેના ઉપરની જોડે વાંધો પડે ત્યારે ઈંગરેજ સરકાર
પાંચ મુલક જે હોય તે કબજા કરવું અને ઈંગરેજના પરદેશી ચ-
લનાવાના કાલને ગામમાં રાખવા નહીં એવી જોડીએ સંધી
કરી.

૫૦ સીરજીઆંજે ગામમાં શી સંધી થઈ?

૬૦ સીરજીઆંજે ગામમાં સંધીઆ ગામે ૧૮૦૩ માં સંધી થઈ તેમાં ત-
જો ઈંગરેજોને ગંગા અને જનનાની નદીના મુલક જેપુર, જોધપુર,
ગોહડની કિનારા મુલક અહમદનગર ભરૂચ અને ગાંધાટ તથા ગો-
દાવરીની વચ્ચેના પ્રાંત આપ્યો.

૫૦ લોર્ડ વેલેસલી કયારે વિલાયત ગયો?

૬૦ ૧૦ સે ૧૮૦૫ માં.

૫૦ નીચેની સાલોમાં શી મુખ્ય ખીનાઓ ખની ૧૭૮૫, ૧૭૮૮ ૧૭૯૧
૧૭૯૩, ૧૭૯૮, ૧૭૯૯, ૧૮૦૦, ૧૮૦૨, ૧૮૦૩, ૧૮૦૪, ૧૮૦૫

૬૦ ૧૭૮૫ માં હેસ્ટિંગ્સ વિલાયત પાછો ગયો ૧૭૮૮ માં ઉત્તર સરકાર
પ્રાંત ઈંગરેજોને નીજમ પાસેથી મળ્યો. ૧૮૯૧ માં અમેરિકાની લ-
ડાઈ થઈ ૧૭૯૩ માં સરજનશોર ગવરનર જનરલ થયો અને મી.
એસીનું જુન ૧૭૯૮ માં લોર્ડ મોર્નીંગટન ગવરનર જનરલ થયો;
૧૭૯૯ માં સુદાસીવ માલવેલી અને સીરંગપટણની લડાઈ તથા
ટીપુનુ મોત, ૧૮૦૦ માં ઈંગરેજોએ સુરત લીધું ૧૮૦૨ માં વ-
સાઈનું તહનામું ૧૮૦૩ માં અસાઈ. દિલ્હી સારવારી અને આનર-
રગામની લડાઈઓ થઈ તથા દેવગામ સીરજી આંજે ગામની સલાહ
૧૮૦૪ માં દીગ અને કુરકાખાદની લડાઈઓ થઈ ૧૮૦૫ માં
માં લોર્ડ વેલેસલી વિલાયત પાછો ગયો.

પ્રકરણ ૧૭ મું.

પ્ર. સાડ વેલેસ્લી ક્યારે વિલાયત ગયો ને તેના પછી કોણુ આગ્યું?

હ. સાડ વેલેસ્લી ૧૮૦૫ માં વિલાયત ગયો તેના પછી કાર્નવાલીસ ખી જીવાર ગવરનર જનરલ મધને આગ્યો.

પ્ર. વેલોરના ખંડ વિષે લો શું જાણી છો?

હ. ૧૮૦૬ માં મદ્રાસ ઇલાકામાં વેલોરની જાગીમાં ઇંગ્લેન્ડની દરબી ફોજે ખળવો કર્યો અને વેલોરમાં દીપુના મોકલને કિ કરાવ્યા હતા એ કુંવરોનું એ કામમાં જોજન હતું શીપારિયાએ ૧૧૩ હા ગરજનેને હતલ કર્યા પણ ચોડીવારમાં કુર્નલ ગાર્ગેન્ડી આવી પો-ચ્યો ને તેણે ખંડ સમાવ્યું.

પ્ર. કાર્નવાલીસ પછી કોણુ ગવરનર જનરલ ગયો?

હ. મરજાન ખારલો ૧૮૦૫.

પ્ર. ખારલો પછી કોણુ આગ્યું?

હ. લોડ મીન્ટો ૧૮૦૭ માં ગવરનર જનરલ થયો.

પ્ર. રણજીતસીંહ જોડે શા શા કરારો થયા?

હ. પંજાબનો જોરાવર રાજા રણજીતસીંહ હતો ગવરનર જનરલ લોડ મીન્ટોએ તેના દરબારમાં વકીલો મોકલી કરાર કરાવી લીધા કે નાવ સજના ઇંગ્લેજ રાજ્ય બચ્ચીના કાંઠા ઉપરના તાલુકદારોને તેણી પજવવા નહીં.

પ્ર. સીંધ, કાજુલ અને હરાન જોડે શા તકનામા થયા?

હ. સીંધ, કાજુલ અને હરાનના અબીયતીઓ જોડે દોસ્તી કરી અવર નર જનરલે કબુલાત લીધી કે તેમના મુઝકમાં ઇંગ્લેજના દુરમનનો ફોજને પેસવા દેશી નહીં.

પ્ર. ઇસ સ. ૧૮૧૩ માં શું થયું?

હ. લોડ મીન્ટો સ્વદેશ ગયો. કુંપનીને ચીન સાથે વેપાર કરવાને સનંદ મળી ખિસ્તી ધર્મના ખિશ્તોની નીમજુક થઈ.

પ્ર. હેસ્તીઅસના વખતમાં શા બનાવો બન્યા?

હ. નેપાળનુ યુદ્ધ ને આકટરલોનનો હુલો ને જય તથા સિંધી પિદારને

વથ કર્મ થેઆજી મનુષ્ય ખાલ્યા કરી ખાલ્યાવને ખિલ્લમાં મોકલ્યો
નાગપુરને ખાલ્યા કરી જોગલાના રાજ્યને ખાલ પામરની કંપની-
ને આશરે આપ્યો. સિંધીઆ અને હોલકરને વથ કર્મ

૧૦ લાઉ માંને પછી કોણ ગવરનર જનરલ થયું?

ઉ૦ ૧૮૧૭ માં લાઉ મીંને વિલાયત ગયો અને ૧૮૧૪ માં લાઉ હેસ્તી
ગમ ગવરનર જનરલ થયો.

પ્ર૦ પીટારા કોણ હતા?

ઉ૦ મંદ્રા કિંદુસ્તાનમાં પીટારાઓનાં હજારો હજારોના ગેલો રોળાં ફ-
રતાં હતાં તેઓને મરેઠા રાજાઓનો આશ્રય હતો; દસરા પછી ની-
હાં ઉતર. હસિંગ, પશ્ચિમ અને પૂર્વમાં ફેલાઈ હજારો ગામો અને
કરખા હાંડતા ને સોડોને પીડતા દારૂં ધન મનાવવાને મરમાં તથા
ઉની રાખના તોખરા માહોડે બાધીને માર મારતા અને તેમના ના-
વક કરીમખાંન અને ચીતુ હતા.

પ્ર૦ ભારતખંડમાં વર્તમાન પત્ર કયા ગવરનર જનરલના વખતમાં પ્રેસ થ-
ઉં નીકળ્યું?

ઉ૦ લાઉ હેસ્તીંગસના વખતમાં.

પ્ર૦ લાઉ હેસ્તીંગસ કયારે વિલાયત ગયો?

ઉ૦ ૪૦ સ. ૧૮૨૩ માં.

પ્ર૦ ખડકી, કોરેઆમ, આશટે માહીદપુર, નાગપુર અને જખલપુરની
હાઇદરખાં કોની કોની વચે થઈ?

ઉ૦ ખડકીની ૧૮૧૭ માં ઈંગરેજ ને પેશા વચે થઈ તેમાં પેશા હાર્યો,
કોરેઆમની હાઇદર ૧૮૧૭ માં થઈ તેમાં ઈંગરેજે મરેઠાને હરાવ્યા
આશટેની હાઇદર ૧૮૧૮ માં ઈંગરેજ અને ગોખલે વચે થઈ તેમાં
ગોખલે હાર્યો, માહીદપુરની હાઇદર ૧૮૧૭ માં થઈ તેમાં સર હીસ-
લો તથા સર માલકમે હોલકરને હરાવ્યા, નાગપુરની હાઇદર ૧૮૧૭
માં થઈ તેમાં ઈંગરેજે મરેઠાને હરાવ્યા જખલપુરની હાઇદર ૧૮૧૭
માં થઈ તેમાં ઈંગરેજે મરેઠાને હરાવ્યા.

પ્ર૦ નીચેની કાસોમાં કઈ કઈ મુખ્ય ખીનાઓ ખની? ૧૮૦૬, ૧૮૦૯,
૧૮૧૩, ૧૮૧૪, ૧૮૧૬, ૧૮૧૭ અને ૧૮૧૮.

૬૦ ૧૮૦૧ માં વેલોરમાં ખંડ થયું, ૧૮૦૬ માં રણજીતસીંહ જોડે કરાર અને સંધી, હરિશ અને કાજીસનાં તહનામાં, ૧૮૧૩ માં ઇસ્ટ ઇન્ડીયા કંપનીને સ્વતંત્ર પશુ મીનના વેપારના ઇજરાતની સનંદ મળી અને કલકત્તામાં બિચાપની નીમણુક, ૧૮૧૪ માં નેપાળ જોડે શુદ્ધ ૧૮૧૬ માં સુરખા જોડે સંધી તથા ગંગાધર શાસ્ત્રીનું જીન. ૧૮૧૭ માં ખડકી, કોરેગામ અને માહીદપુરની લડાઈઓ તથા પીઠારા લોકોનો અંત ૧૮૧૮ માં પેશવાનો અંત અને આયરેના લડાઈ અને બાજીરાવ પેશવાને ગાદી ઉપરથી ઉઠાડી મુકી બાયુરમાં રહેવા મોકલ્યા.

પ્રકરણ ૧૮ મું.

પ્ર૦ હિંદુસ્તાનમાં કેળવણી ખાતુ સરકાર તરફથી પ્રથમ કયા ગવર્નર જનરલના વખતમાં સ્થાપ્યું?

૬૦ લોર્ડ હેસ્ટીંગ્સના વખતમાં

પ્ર૦ લોર્ડ હેસ્ટીંગ્સ પછી કોણ ગવર્નર જનરલ થયું?

૬૦ ૧૮૨૩ માં લોર્ડ આમહર્સ્ટ થયા.

પ્ર૦ 'બ્રહ્મી લોક સાથે લડાઈનું કારણ શું?

૬૦ ૧૮૨૩ માં 'બ્રહ્મી રાજાએ ઇંગરેજના તાબાના એક બેટને કપાઈ કર્યો અને વળી ઇંગરેજના મીલ કામારના રાજાના મુલક ઉપર સ્વામી કરી જનરલ કેમ્પબેલે 'બ્રહ્મી લોકોને હરાવી તેમના રાજાને સ્થાન કરવાની જરૂર પાડી.

પ્ર૦ 'બ્રહ્મી લોકો સાથે ઇંગરેજોને કેટલેક લડાઈઓ થઈ?

૬૦ ૬૦ સ૦ ૧૮૨૪ માં રંજીતની લડાઈ થઈ તેમાં ઇંગ્રેજે 'બ્રહ્મીઓને હરાવ્યા ૬૦ સ૦ ૧૮૨૫ માં પ્રોમની લડાઈ થઈ તેમાં ઇંગ્રેજે 'બ્રહ્મીઓને હરાવ્યા ૬૦ સ૦ ૧૮૨૫ માં પાગામની લડાઈ થઈ તેમાં સરમાર્ષિબાદ્લ કેમ્પબેલે 'બ્રહ્મીઓને હરાવ્યા ત્યાર પછી ખોલ વાર પાછો 'બ્રહ્મી લોકો સાથે વીઝ્રલ થયો તેમાં ૬૦ સ૦ ૧૮૫૨ માં રંજીતની લડાઈ થઈ. તેમાં ઇંગ્રેજે 'બ્રહ્મીઓને હરાવ્યા. અને તેજ સા લખાં પેશની લડાઈ થઈ, તેમાં પણ ઇંગ્રેજોએ 'બ્રહ્મીઓને હરાવ્યા.

પ્ર૦ ખલાદેશના રાજા સાથે પહેલા વિમલના અંતે શી સંબંધ થઈ
છે? બેજી ઇંગરેજોને કરોડ રૂપિયા આપ્યા અને તેની સાથે આશામ,
આરાકાન અને ટેનામરીમ પ્રાંતો આપ્યા.

પ્ર૦ ખરાકપુરના ખંડનુ વરણન લખો?

છ૦ બહાદુરમાં પહેલે વરસે ફ્રેન્ચ મોકલી તેને હથા પાણીની હરકતો ન-
ડવાથી બહાદુર રોગથી મરી ગયા તથા થયેલી લોકોને જાદુ આપડે
છે તેથી તેઓ અજીત છે અને તેમના દુશ્મનો મરી ગયા છે, એવી
અકુવા ઉડવાથી દેશી સીપાઇના મન ડરી ગયા, ખરાકપુરના દેશી
સીપાઇઓને બ્રહ્મ દેશની લડાઈમાં જવાને હુકમ ગયા તો તેઓ દી-
લગીર થયા અને તેમની સુડતાળીસમાં પચાસુ તો હુકમ માનવાની
સાક્ષી ના કહી તે માટે તેમના ઉપર ઇંગરેજોએ તોપો ચલાવી તે-
થી કેટલાક મરી ગયા અને કેટલાકને ખરાકપુરે કર્યા છ૦ સ૦
૧૮૨૬.

પ્ર૦ લોર્ડ વીલીઅમ ખેંટોકના વખતમાં શા સુધારા ને પ્રખ્યાત કામો
થયા?

છ૦ વીલીઅમ ખેંટોકના સુધારાની વખતમાં ઇંગ્લેંડનો માર્ગ બદલાયો.
રાજા લોકો તોફાન કરે તો તેને શિક્ષા કરવાનો ધારો નીકળ્યો.
ફ્રિજીપુરના નવાખને ફાંસીએ દીધો.

છ૦ સ૦ ૧૮૩૪ માં ઇસ્ટ ઇન્ડીયા કંપનીને નવી સનંદ મળી
તેણે સરકારી અને મુલકી ખર્ચમાં ઘટાડો કર્યો.

દેશીઓને મોટી નોકરી આપવાનો ધારો કર્યો અને ન્યાય ખાતામાં
મુનસફ સદર અમીનો વીંગરે ઠરાવ્યા.

અદાલતોમાં ફારશીમાં કામ ચાલતું તે બંધ કરી અદાલતના ગામની
દેશી જોલીમાં કામ ચલાવવાનો કાયદો કર્યો.

સતી થવાનો ચાલ બંધ કર્યો.

ઠમ લોકોને (ફાંસીઆ) નો નાશ કર્યો, અને કેળવણી ખાતામાં
ઇંગરેજી જોલો દાખલ કરી, એના વખતમાં હિંદુસ્તાનમાં પહેલ વેન-
હેલી આગખોટો આવી.

પ્ર. છાપખાનાને છુટ આપવાનો કાયદો કોણે કર્યો?

ઉ. લોર્ડપુલીઅમ બેન્ડીક પછી કામ ચલાવેલા (આકટીંગ) મેજીસ્ટ્રેટ.

પ્ર. બેન્ડીક પછી કોણ ગવરનર જનરલ થયું?

ઉ. લોર્ડ આકલાન્ડ ૧૮૭૬ થી ૧૮૪૨ સુધી.

પ્ર. લોર્ડ આકલાન્ડના નખતમાં શી શી ખીનાઓ ખની?

ઉ. અફઘાનીસ્તાન સાથે વીગ્રહ ૧૮૪૧ અને ચીન સાથે યુદ્ધ ૧૮૪૨માં.

પ્ર. ચીન સાથે વીમહ થવાનું કારણ જાણે?

ઉ. હિંદુસ્તાનમાંથી પુરકળ અદિજી ચીનમાં જતું તેના વ્યસનથી લોકો માં ખરાબી પેદી હતી. માટે અદિજી દેશમાં આવતું અટકાવવાને ચીનના રાજાએ હુકમ કર્યો. પણ અદિજી દેશમાં છાનુંમાનું આવવા લાગ્યું તે ચોરી પકડવાના કામમાં ચીનના અમલદારોએ ધં-ગરેલું પ્રજાને ઘણી પાડા કરી તેથી આકલાન્ડે ગાફ સાહેબને મોકલી ચીનાઓને હરાવ્યા. અને સલાહ કરવાની જરૂર પડી.

પ્ર. આ ચીનની સલાહમાં શા શા કોઈ કરાર થયા?

ઉ. ઇંગ્રેજને હાંગકાંગ ખેટ આપ્યો તથા ચીનના ચાર ખંદરોમાં વેપાર કરવાની રજા આપી.

પ્ર. નીચેની સારીમાં શી શી મુખ્ય ખીનાઓ ખની? ૧૮૨૬, ૧૮૨૮, ૧૮૩૬, ૧૮૪૧, ૧૮૪૨.

ઉ. ૧૮૨૬ માં બરાકપૂરમાં ખંડ, ૧૮૨૮ માં ઇંગરેજોએ કુર્ગ પ્રાંત છોડી લીધો, સતી થવાનો ચાલ ખંધ કર્યો અને ફાંસીઆ લોકોના નાશ કર્યો, ૧૮૩૬ માં ઇંગરેજોએ બીજની છાત્રું, કાજુલ કબરો કર્યું, ૧૮૪૧ માં કાજુલમાં ખીલજોનાં હુલડ અને સર વુત્રોઅમ મેકનાટનું ખુન, ૧૮૪૨ માં ચીન જોડે યુદ્ધ અને ચીન સાથે સંધી થઈ.

પ્રકરણ ૧૯ મું.

પ્ર. આકલાન્ડ પછી કોણ ગવરનર જનરલ થયો?

ઉ. આકલાન્ડ પછી લોર્ડ એડીનબરો થયા ૧૮૪૩ માં.

પ્ર. અફઘાન સાથે કેઈ કેઈ લડાઈઓ થઈ?

ઉં ૧૮૪૦ માં પંચાનની લડાઈ થઈ તેમાં ઇંગ્લેન્ડે હસ્ત મહમદને હરા-
બો, ૧૮૪૨ માં કંઠહારની લડાઈ થઈ તેમાં જનરલ નાટે અફઘા-
નોને હરાબો.

પ્રં મીંધ સાથે બીજા કથાનું કારણ શું?

ઉં સીંધના અમીરોએ અફઘાનીસતાનની લડાઈમાં ઇંગ્લેન્ડ કોજને ધ-
ણી હરકત કરી હતી તેથી ઇંગ્લેન્ડે સીંધ ઉપર સ્વારી કરી.

પ્રં સીંધના અમીરો સાથે કેમ લડાઈઓ થઈ?

ઉં ૧૮૪૩ માં મીયાનીની લડાઈ થઈ તેમાં સર આરલસ નેથીઅરે સીં-
ધના અમીરોને હરાબો અને ૧૮૪૩ પછી હૈદરાબાદની લડાઈ થઈ
તેમાં પાગુ નેધીઅરે અમીરોને હરાબો.

પ્રં ઇંગ્લેન્ડેને સીંધ કેટલી રીતે મળ્યો?

ઉં ત્યાંના અમીરોને હરાબી ગાદી ઉપરથી ઉઠાડી મુકીને ૧૮૪૩ માં
સીંધ તેમને ઇંગ્લેન્ડ રાજ સાથે ભેળી દીધો.

પ્રં મહારાજપુરની લડાઈ કેમી કોની વચ્ચે ને તેનું કારણ શું?

ઉં નેકોલ સીંધીઆના મરગુ પછી એક નાના દત્ત પુત્રને ગાદી આપી
તેની વતી કારભાર ચલાવવાને રાજા બાહબખાઈ અને ગામાચાહ્ય
વચ્ચે વાંધો ઉઠ્યો ઇંગ્લેન્ડે મામા સાહેબનો પક્ષ રવીકાર્યો તેથી મ-
રગા સામા થયા ને લડાઈ થઈ તેમાં મહારાજપુર આગળ ૧૮૪૩
માં લાડ ગાદે સીંધીઆને હરાબો.

પ્રં પનીઆરની લડાઈ કોની કોની કોની વચ્ચે થઈ?

ઉં એ લડાઈમાં એ સરદારે સીંધીઆને હરાબો ૧૮૪૩ માં

પ્રં લાડ એલમરો પછી કોણ ગવરનર જનરલ થયું?

ઉં ૧૮૪૪ માં લાડ એલમરો પછી લાડ હાર્ડિંગ થયો.

પ્રં સીંધ લોક સાથે લડાઈનું કારણ લખો?

ઉં પંજાબના રાજા રણજીતસીંહની કેડે જે મરગુ રાજા થઈ ગયા ત્યાર
પછી તેની માનીતી રાજા અંદાકુંવરના પુત્ર દુલીપસીંહને ગાદી મ-
ળી; રાજા બાબક હતો તેથી હમરાવોની સખા રાજ્યનો કારભાર ક-
રતી, સીંધ લશ્કર કવાચત પામિલું હતું તેથી તેને એન પાકું ન-
હોતું, તેથી હમરાવોને તે લશ્કરનો ડર લાગવાથી ઇંગ્લેન્ડના મુલક

કેપર સ્વામી કરવાને મોક્ષ આ મનસુખો જાણીને હાડગિ પંખ-
ખની સીમા કેપર ફોજ એકઠી કરી આપી શીખ લોકોને લડવાનું
કારણ જણ્યું.

પ્ર. ૦ ઇંગરેજોને શીખ લોક સાથે કંઈ કંઈ લડાઈઓ થઈ?

જ. ૦ ૧૮૪૫ માં મુઝરીની લડાઈ થઈ તેમાં ગાંધી સાહેબે શીખ લોકોને
હરાબ્યા, ૧૮૪૫માં ફીરોજીપોરની લડાઈ થઈ તેમાં ઇંગરેજોએ શીખ
લોકોને હરાબ્યા, ૧૮૪૬ માં બદીવાલની લડાઈ થઈ તેમાં ઇંગરેજો
શીખ લોકોને હરાબ્યા, ૧૮૪૬ માં અલીવાલની લડાઈ થઈ તેમાં
રમીયે શીખ લોકોને હરાબ્યા, ૧૮૪૬ સોબ્રાનની લડાઈ થઈ તેમાં
સરહુ ગાંધી અને હેનરી રમીયે તેજસીય તથા સામસીંગ સરદારોને
હરાબ્યા, ૧૮૪૮ માં રામનગરની લડાઈ થઈ તેમાં ગાંધી સાહેબે શેર
સીંગ તથા ચતુરસીંગને હરાબ્યા, ૧૮૪૮ માં મિલીઅન વાલાની
લડાઈ થઈ તેમાં ગાંધી સરદારે શેરસીંગને હરાબ્યા, ૧૮૪૮ માં
કોનીરીની લડાઈ થઈ તથા સદુસેનની લડાઈ થઈ તેમાં ઇંગરેજો
શીખ લોકોને હરાબ્યા, ૧૮૪૮ માં યુજરાત્રની લડાઈ થઈ તેમાં ગાંધી
સરદારે શીખ લોકોને હરાબ્યા.

પ્ર. ૦ શીખ લોકો સાથે શી સંધી થઈ?

જ. ૦ સતલજ અને ખીઆ નદીની વચ્ચેનો પ્રાંત અને લડાઈનો ખરબ
ઇંગરેજોને આપવો, પંખખની ગાદીએ હુલાસીસીંહ રહીને હમર લા-
વક થાય ત્યાં સુધી હમરાવોની સખા કામ ચલાવે તે સખા ખિટીય
દેસીડેનની આજ્ઞા પ્રમાણે ચાલે અને રાજ્ય રક્ષણને માટે લાહોર
માં ઇંગરેજ ફોજ રહે.

પ્ર. ૦ કાશ્મીર પ્રાંત ઇંગરેજોને શીખ લોકોએ આપ્યો હતા તેનું તેમણે
શું કર્યું.

જ. ૦ એક કરોડ રૂપિયાએ ક્ષમાપત્તિને વેચાતો આપ્યો.

પ્ર. ૦ હારડીઅન્ડ વખતમાં કયા કયા સુધારા થયા?

જ. ૦ ફ્રાંસીઅસ હા ને સતી થવાનો ચાલ કંઈ કંઈ બાકતો હશે તે બંધ
કર્મો-દુધપાતી કરી એકીએ ખાવવાનો તથા એકીઆમાં ને ગાંડવા
ખાંખે બેઠા કરવાના ચાલ હતા તે બંધ કરાબ્યા ને સરદારોનું હાસ

લખાઈ કરવાને તાકાં કોઈની મુક્યાં, ને વેપારને, કોતેજન આપ્યું
મુલકીની શીલપશાખાનેમદદ કરી, તાજ મેડેલ વિગરે જુની કાની
કાયમ રાખના રીતે કરાવ્યા.

પ્ર० હાર્ડીંગ પછી કોણ ગવરનર જનરલ થયો?

જી० હાર્ડીંગ પછી ૧૮૪૮ માં લોર્ડ ઉસોલ આગ્યો.

પ્ર० લોર્ડ ઉસોલના વખતમાં શા મુખ્ય ખનાવ ખન્યા?

જી० શીખ અને ખલ્સી લોકો સાથે ખીલ વાર મુલ્ક, અસોધ્યા અને નાગ-
પુર ખાલસા કરી ઇંગરેલ રાજ્ય સાથે મેળવી દીધાં રેલવે અને
તાર એનો વખતમાં થયાં.

પ્ર० શીખ લોકો સાથે ખીલવાર વીચરનું કારણ શું?

જી० લાહોરના સરદાર મુળરાજે રાજનામું આપ્યું તેની જગ્યાએ ખાલે
આગ્યો કે તરતજ મુલતાનની ફોજે ખંડ કર્યું અને થોડા ઇંગરેજોને
કેતલ કર્યા; મુળરાજે મરનારને ઇનામ આપી લડાઇનો લખવારો કરો
એટલી બધા શીખ લોકો તેને જઇ મળ્યા અને લડાઇ થઇ.

પ્ર० પંજાબ ઇંગરેજોને શી રીતે મળ્યું?

જી० ત્યાંના રાજા ફુલીપસીંગને પેનશન આપી પંજાબને ખાલસા કરી
ઇંગરેલ રાજ્ય સાથે મેળવી દીધું.

પ્ર० પ્રહરેશની ખીલ લડાઇનું કારણ શું?

જી० આવાનો ગવરનર ઇંગરેલ રૈયતને પીડતો હતો તેથી ઇંગરેલ લ-
શકરે તેના કપર સ્વારી કરી અને તેને સંધી કરવાની જરૂર
પાડી.

પ્ર० તેની સાથે શી સરતો થઇ?

જી० જુની સંધી કાયમ રાખી તેની સાથે પેશુ પ્રાંત ઇંગરેજોને વખતે
આપ્યો?

પ્ર० નાગપુર અને અસોધ્યા ઇંગરેજોને શી રીતે મળ્યું?

જી० નાગપુરનો રાજા અપૂત મુજો તેથી તેનું રાજ્ય ખાલસા કરી ઇ-
ંગેલ રાજ્ય સાથે મેળવી દીધું. ૧૮૫૩ માં અને અસોધ્યાના ખા
લાલક રાજાને પકડીને જેમ મહારાસાવને મદ્રાસ લઇ ગયા તેમ તે
ને કલકત્તે લઇ ગયા અને તેનું રાજ્ય ખાલસા કરી ઇંગરેલ રા-

દીધું.

તમામ સુધારા કયા થયા?

કારણ - ૧૩ માં કંપનીને કેટલાક ફેરફાર કરી, નવો પટો આપ્યો. સિવિલ સર્વેયમાં દાખલ થવાને પગલા હરાવી. બંગાળમાં સેક્રેટરી ગવર્નર હોય. કલકત્તા, મુંબાઈ, મદ્રાસમાં સદર અધિકારી સુપ્રીમકોર્ટ હોતી, તે બેંચી નાંખી હાઈ કોર્ટ બનાવી, રેલવે ને તાર ચાલુ થયા ફેબ્રુઆરીમાં વધારો કર્યો સડકો તથા પુલ તથા અરકો બાંધવાને કુરચે નાણાં લીધાં. ગુન્ડો મનાવવા માર મારવા તથા બીજો જુલમ કરવા તથા ચેક કરાવવાના ચાલની મના કરી.

પ્ર. લોર્ડ કેમ્બેલ કયારે વિસાવત ગયો?

જ. ૧૮૫૬ માં પાછો ગયો.

પ્ર. નીચેની સાલોમાં થી થી મુખ્ય બીનાઓ બની? ૧૮૪૩, ૧૮૪૪, ૧૮૪૫, ૧૮૪૮, ૧૮૪૯. ૧૮૫૩, ૧૮૫૬ માં

જ. ૧૮૫૩ માં ગ્વાલીઅરનું તોફાન અને સર્વે દેશને ઇંગ્લેન્ડ રાજ્ય સાથે જોડી દીધું.

૧૮૪૪ માં લોર્ડ એલનબરોને ખરતરફ કર્યો.

૧૮૪૫ મુડકી અને ફીરોજશેહરની લડાઈઓ થઈ.

૧૮૪૮ પંજાબમાં હુલડ.

૧૮૪૯ માં પંજાબને ઇંગ્લેન્ડ રાજ્ય સાથે જોડી દીધો.

૧૮૫૩ માં બ્રહ્મદેશની સંધી અને નાગપુર ઇંગ્લેન્ડ રાજ્ય જોડે જોડી દીધું.

૧૮૫૬ માં અયોધ્યાને ઇંગ્લેન્ડ રાજ્ય સાથે જોડી દીધું.

પ્રકરણ ૨૦ મું.

પ્ર. લોર્ડ કેમ્બેલ પછી કોણ ગવર્નર જનરલ થયો?

જ. ૧૮૫૫ માં લોર્ડ કેમ્બેલ આગે.

પ્ર. લોર્ડ કેમ્બેલના લખતમાં શા શા બનાવ બન્યા?

જ. માર મીટા બનાવ બન્યા.

(૧) મુશન સાથે વીચલ ૧૮૫૦

(૨) ચીન સાથે વિગ્રહ ૧૮૫૭.

(૩) દેશી ફોજનો ખર્ચો ઇ.સ. ૧૮૫૭.

(૪) કંપની પાંસેથી રાજ્ય લઈ ચારલામેટે મે. ને આપ્યું.

પ્ર. ઇરાન ગેઝે વિગ્રહનું કારણ શું?

ઉ. ઇ.સ. ૧૮૩૭ માં હેરાત છતવામાં ઇંગ્લેન્ડે ઇરાની શાહને ખાળ્યો હતો તે વેર રાખીને ઇંગ્લેન્ડે અપમાન કરતો અને વિરોધ વધારતો તેથી ગવર્નર જનરલે ઝોટા સાહેબને ત્યાં લઇકર લઇને મોકલ્યો અને તેણે ઇરાનના શાહને હથોળે તેથી શાહને માફી માગવી પડી.

પ્ર. પારીસની સંધીના શા કોલકરાર થયા?

ઉ. પારીસની સંધી ઇરાની શાહ અને ઇંગ્લેન્ડ વચ્ચે થઇ તેમાં શાહે હેરાત અને અફઘાનીસ્તાન ઉપર હાંવા કરવો નહીં એવી કલુલાત આપી ઇ.સ. ૧૮૫૭.

પ્ર. ચીનના વીગ્રહનું કારણ અને પરીણામ લખો?

ઉ. ઇંગ્લેન્ડને માફુ લાગે એવું ચીની સરકારે કર્યું હતું મારે ઇંગ્લેન્ડે ચી લોર્ડ એલ્ગનની સરકારી ફેઝ ફોજ ચીન ઉપર મડી અને ચીનાઓને હરાવ્યા, ઇંગ્લેન્ડે વેપાર કરવાની હુકમ આપી ને ચીનના રાજ્યને સલાહ કરી.

પ્ર. ૧૮૫૭ ના બળવાનાં મુળ કારણો શાં ?

ઉ. સન ૧૮૫૬ માં સરકારે એવો કાયદો કર્યો કે જ્યાં નોકરી થીપાઇએને મોકલે ત્યાં થીપાઇએએ જવું, એવી ચરતથી થીપાઇએને નોકર રાખવા. આથી દેશી થીપાઇએ ના ખુશી થયા. (૨) વાંઝીઆ થી ચલ્લેઓ તથા ખોન્ત દુરાચારી રાજાનાં રાજ ખાલસા કરી લઇ ઇંગ્લેન્ડ સાથે બેઠાં થી થયાં.

(૩) એવી ગપ ફટી કે બધાને સરકાર ખીસ્તી કરવા પ્રયત્ન કરી મુખ્ય કારણ એ કે ફીલ્ડ નામની બંદૂકમાં કાર્ટ્રીજ હાલે પડે છે થીપાઇએમાં એવી ગપ માલી કે એ કાર્ટ્રીજને માથાની રીતે ચોપડી અને મરકાર બધાને બહાણવાનું પારે છે. એ

